

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXVIII

НОВЕМБАР 1907

БРОЈ 11

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА СРБИЈЕ ПЕТРА I

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГЛАВНИ ПРОСВЕТНИ САВЕТ

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 12 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а на основу чл. 6 и 7 закона о уређењу Главнога Просветног Савета, постављени су:

за редовне чланове Главнога Просветног Савета за школску 1907/8 годину:

г.г. *Сава Антоновић*, директор реалке, и *Миливоје Симић*, директор II београдске гимназије, на место г.г. *Стевана Ловчевића*, директора гимназије у пензији, и *Петра А. Тине*, директора зајечарске гимназије.

УНИВЕРЗИТЕТ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 14 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављен је:

у **Универзитету**: за ванредног професора у правничком факултету за Приватно Право г. д-р *Драгољуб Аранђеловић*, стални доцент Универзитета.

ДРЖАВНА АРХИВА

ПОСТАВЉЕЊЕ ЧЛАНОВА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 29 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављени су:

квених послова, а на основи чл. 13. Закона о Државној Архиви, постављени су:

за чланове Одбора Државне Архиве:

- г. *Коста Петровић*, начелник Министарства Народне Привреде;
- г. *Чедомир А Костић*, начелник Министарства Унутрашњих Дела;
- г. *Мирослав Спалајковић*, начелник Министарства Унутрашњих Дела, и
- г. *Светозар Јовановић*, секретар Министарства Правде; а

разрешени су „због промене положаја“ од дужности чланова тога Одбора:

- г. *Димитрије Поповић*, изванредни посланик и пуномоћни Министар у Петрограду;
- г. *Драгутин Милићевић*, управник града Београда, и
- г. *Васа У. Јовановић*, инспектор Министарства Народне Привреде у пензији.

ДУХОВНИ СУДОВИ

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 12 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, постављен је:

у **Духовном Суду Епархије Нишке**: за писара III класе ђакон г. *Милан Борђевић*, свршени богослов и практикант истог суда.

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 12 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, решено је:

да се г. *Драгољубу Лазаревићу*, писару II. класе духовног суда епархије жичке, уважи оставка, коју је поднео на државну службу.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПЕНЗИОНОВАЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I, од 14 новембра 1907 године, на предлог господина Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се г. *Коста Пауновић*, професор крушевачке гимназије, на основу § 69. Закона о чиновницима грађанског реда и чл. 72. Закона о средњим школама, стави у стање покоја с пензијом, која му припада по годинама службе,

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРЕТПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

ЧЛАНОВИ КЊИЖЕВНИЧКО-УМЕТНИЧКОГ ОДБОРА

Претписом Господина Министра просвете и црквених послова ПБр. 19728 од 5 децембра 1907 године постављени су за чланове књижевничко-уметничког одбора г.г. д-р *Радован Кошугић*, стални доцент универзитета и *Душан А. Бркић*, адвокат из Београда, на место г.г. Бранислава Ђ. Нушића и Милорада Гавриловића, пређашњих чланова истог одбора.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

ПОСТАВЉЕЊЕ УЧИТЕЉА ВЕШТИНА

Г. *Јован Андрејевић*, свр. ђак уметничке школе и испитани кандидат, постављен је претписом ПБр. 19207 од 24 новембра 1907 за учитеља вештина IV класе у Крагујевачкој Гимназији.

НАРОДНЕ ШКОЛЕ

Претписима господина Министра просвете и црквених послова у Народним школама:

ПОСТАВЉЕНИ СУ:

Анга Чоашевић, пређ. учитељ, за вршиоца дужности учитеља у Дољашници, окр. пожаревачког;
Драгољуб Петровић, свр. гимназиста, за вршиоца дужности учитеља у Гареву, окр. пожаревачког;
Мирослав Динић, свр. гимназиста, за вршиоца дужности учитеља у Четережу, окр. пожаревачког;
Драгољуб Поповић, свештеник, за заступника учитеља у Плажанима, окр. морарског;
Душан Поповић, пређ. учитељ, за вршиоца дужности учитеља у Плани, окр. моравског;
Матеја Бурђевећ, учитељ у пензији, за вршиоца дужности учитеља у Клоки, окр. крагујевачког;
Алимаџије Мирић, свр. гимназиста, за вршиоца дужности учитеља у Метовници, окр. тимочког;
Ленка Марковићка, учитељица у пензији, за учитељицу основне школе у Ваљеву;
Душан Кострешевећ, привремени учитељ, за сталног учитеља у Витовници, окр. пожаревачког.

ПРЕМЕШТЕНИ СУ ПО СЛУЖБЕНОЈ ПОТРЕБИ:

Даринка Марковићева, учитељица у Атеници окр. чачанског, у Јездину, окр. чачанског;
Симка Тодоровићева, учитељица, у Атеници окр. чачанског, у Јездину, окр. чачанског;
Миљко Богдановић, учитељ у Атеници окр. чачанског, у Јездину окр. чачанског.

ПРЕМЕШТЕНИ СУ ПО МОЛВИ :

Александар Борђевић, учитељ у Сикирици окр. моравског, за учитеља у Д. Крчини истог округа;

Јелисавета Марковић, учитељица у Д. Крчину округа моравског, за учитеља у Сикирици, истог округа;

Драгутин Ф. Ковачевић, учитељ у В. Ржани, окр. пиротског, за учитеља у Савинцу окр. тимочког;

Зорка Јоксићева, учитељица у Лазници окр. пожаревачког, за учитељицу у Салашу Црнобарском, окр. подринског;

Лепосава Васовићка, учитељица у Бачевици, окр. тимочког, за учитељицу у Грабовцу окр. моравског;

Јован Госиавић, учитељ у Суводањи, окр. ваљевског, за учитеља у Лесковицама истог округа;

Ранка Мартиновићева, учитељица у Крчмару, окр. ваљевског, за учитељицу у Брајићима, окр. рудничког;

Борђе Живковић, учитељ у Николинцу, округа нишког, за учитеља у Брестовцу, окр. тимочког;

Даница Х. Илићка, учитељица у Секирици, окр. моравског за учитељицу у Пепељевцу, окр. крушевачког;

Марко Миловановић, учитељ у Телији, окр. нишког, за учитеља у Подгорцу, окр. крушевачког;

Драгомир Тихић, учитељ у Севојну, окр. ужичког, за учитеља у Мисачи, окр. крагујевачког;

Боривоје Симоновић, учитељ у Мирановцу, окр. пиротског, за учитеља у Белољину, окр. топличког;

Марија Десиптовићева, учитељица у Црнајки, окр. крајинског, за привремену учитељицу у Топоници, окр. крајинског;

Михаило Милосављевић, вршилац дужности учитеља у Клоки, окр. крагујевачког, за вршиоца учитељ. дужности у Д. Трнави окр. крагујевачког;

Даница Илићева, учитељица у Рановцу, окр. пожаревачког, за учитељицу у Манастирици, истог округа;

Даница Лешијанинова, учитељица у Манастирици, окр. пожаревачког, за учитељицу у Рановцу, округа истог;

Димитрије Глигорић, учитељ у Ринђу, окр. београдског, привремено за учитеља у Београду.

ПРЕМЕШТЕНИ СУ ПО КАЗНИ

Данило Борђевић, учитељ у Поскурицама, окр. крагујевачког, у Међуречи, окр. чачанског;

Стеван Спасић, учитељ у Четережу, окр. пожаревачког, у Винце, окр. пожаревачког;

Лепосава Васовићка, учитељица у Лужницама, окр. крагујевачког, у Бачевицу, окр. тимочког;

Љубомир Ристић, учитељ у Лесковцу, окр. врањског, за учитеља у Бучју, окр. тимочког;

WWW.UNILIB.RS

ПЕНЗИОНОВАНИ СУ :

- Миливоје Бурђевих*, учитељ у Макцима, окр. пожаревачког, 4 јуна 1907, ПБр. 8111;
- Катарина Бурђевихка*, учитељица у Макцима, окр. пожаревачког 4 јуна 1907, ПБр. 8112;
- Катарина Гавриловићева*, учитељица у Рготини, окр. тимочког, 3 јула 1907, ПБр. 9206;
- Љубомир Ристих*, учитељ у Бучју, окр. тимочког, 19 августа 1907 ПБр. 15645.
- Софија Петровићева*, учитељица у Речици, окр. пожаревачког, 12 септембра 1907, ПБр. 16993.
- Љубица Вилотијевићка*, учитељица у Старчеву, окр. пожаревачког 12 септембра 1907, ПБр. 16560.

УВАЖЕНА ЈЕ ОСТАВКА КОЈУ СУ ПОДНЕЛИ НА УЧИТЕЉСКУ СЛУЖБУ :

- Радосав Симић*, учитељ у Рогачици, округа ужичког;
- Божидир Михаиловић*, учитељ у Чиниглавцима, окр. пиротског;
- Љубомир Костић*, учитељ у Криваји окр. подринског;
- Будимир Благојевић*, привремени учитељ у Белановици, округа рудничког;
- Драгомир Пешић*, учитељ у Суводолу, окр. смедеревског;
- Чедомир Захарић*, учитељ у Мачкату, окр. ужичког;
- Милан Пошовић*, учитељ у Злоту, окр. ~~топличког~~;
- Радиша Стевановић*, привремени учитељ у Глумчу, окр. ужичког;
- Наталија Петровићка*, учитељица у Блацу, окр. топличког;
- Љубомир Булатовић*, привремени учитељ у Рудињу, округа пиротског;
- Милан М. Пошовић*, привремени учитељ у Топлом Долу, округа пиротског;
- Сава Милојковић*, привремени учитељ у Батовцу, округа пожаревачког;
- Периша М. Борђевић*, привремени учитељ у Тијању, округа чачанског;
- Михаило Димић*, привремени учитељ у Рожанцу, округа београдског;
- Јован Јовић*, учитељ у Дражевцу, окр. рудничког;
- Десанка Косановићева*, учитељица у Свилаеви, окр. подринског;
- Стојан Стојнић*, привремени учитељ у Манастирици, округа крајинског;
- Софроније Петровић*, привремени учитељ у Великом Шењу, окр. крагујевачког;
- Маринко Дудић*, привремени учитељ у Доброселици, окр. ужичког;
- Живојин Радосављевић*, учитељ у Црнобарском Салашу, округа подринског;
- Алиосава Мијушиковићева*, учитељица у Метовници, округа тимочког;
- Љубомир Андрејевић*, привремени учитељ у Малом Орашју, окр. смедеревског;

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Секула Добричанин, свештеник, вршилац дужности учитеља у

Дукову, окр. топланичког;

Боривоје А. Димитријевић, учитељ у Курјачу, окр. пожаревачког;

Александар Луковић, учитељ у Грабовцу, окр. крагујевачког;

Милан Радоњић, учитељ у Вел. Пчелицама, окр. моравског.

РАЗРЕШЕНИ СУ ОД УЧИТЕЉСКЕ ДУЖНОСТИ :

Милан Вукићевић, привремени учитељ у Бедушићу, округа моравског;

Драгољуб Радојичић, учитељ у Ђуринцима, округа београдског.

ОТПУШТЕНИ СУ ИЗ УЧИТЕЉСКЕ СЛУЖБЕ :

Даница Виторовићева, учитељица у Лесковцу окр. врањског;

Косара Тодоровићева учитељица у Борчи, окр. крагујавачког;

ОВИМ НАСТАВНИЦИМА ОГЛАШЕНО ЈЕ МЕСТО ЗА УПРАЖЊЕНО :

Јовану Кесаровићу, учитељу у Присјану, окр. врањског;

Лазару Јовановићу, учитељу у Јасикову, окр. пожаревачког;

Даница Тагићки, учитељици у Вел. Иванчи, окр. београдског.

ПРОМЕНИЛИ СУ СВОЈ ПОЛОЖАЈ ОВИ НАСТАВНИЦИ :

Гаврило Адамовић, учитељ основне школе у Ђрњеви, постављен је указом од 21 октобра 1907 за полицијског писара I класе среза орашког;

Ђорђе Пеливановић, учитељ у Извору, постављен је указом од 15. септембра 1907. год. за полицијског писара I класе среза сврбишког;

Милан Р. Младеновић, учитељ из Радужева, постављен је указом од 29 јуна 1907 за благајника II класе стоваришта петролеја у Кусјаку.

УМРЛИ НАСТАВНИЦИ

Спасоје Д. Бркић, учитељ у Михаиловцу окр. смедеревског, 19 септембра 1907 године.

Јосиф Петровић, учитељ у Врању, 12 новембра 1907 године;

Петар М. Стојановић, учитељ у Жаркову, окр. београдског 8 децембра 1907 године;

Лепосава Пантелићка, учитељица у Лешници окр. Подринског 28 новембра 1907 год.

Коста Недић, учитељ у пензији умро је у Шапцу 23 новембра 1907 године;

Никосава Николајевићева, учитељица у Врњачкој Бањи, 16 септембра 1907 године;

НАГРАЂЕНИ УЧИТЕЉИ ОД СТРАНЕ ОКРУЖНОГ ШКОЛСКОГ ОДБОРА :

Окружни школски одбор у Уженицу одлуком својом од 26 јула 1907 год. одлучио је да се награде за обуку неписмених писмености ови учитељи:

Божидар Мићић учитељ из Годовика са 144 динара.

Витомир Милићевих учитељ из Дуба са 96 динара;
Филип Тошовић учитељ из Каленика са 80 динара;
Љубомир Керковић учитељ из М. Горе са 72 динара;

Окружни школски Одбор у Ужичу одлуком својом од 1 новембра 1907 год. наградио је г. *Јована Јовановића* учитеља у Костојевићу са 350 динара за рад у другом одељењу Костојевачке школе, у ком одељењу није било наставника целе године.

НАГРАДЕ НАСТАВНИЦИМА НАРОДНИХ ШКОЛА ЗА РАД У ПРОДУЖНИМ ШКОЛАМА

Господин Министар Просвете и Црквених Послова решењем својим ПБр. 18741 од 14. новембра 1907. године, на основи члана 40 закона о народним школама одлучио је да се према извештајима надзорника народних школа за школску 1906/7. годину изда награда у новцу за рад у продужним и вечерњим школама у прошлој школској години овим наставницима народних школа:

I У ваљевском округу:

Пауну Протићу, пређ. учитељу у Каменици, *Рафаилу Антонијевићу*, учитељу у Д. Топлици по 70 д., *Даринки Петронијевићевој*, учитељици у Скели 40. д.

II У врањском округу:

Јовану Ристићу, учитељу у Прибоју 90 дин., *Михаилу Цветковићу*, учитељу у Клајићу 70 дин., *Сими Југановићу*, учитељу у Кривој Феји 80 дин.

III У крагујевачком округу:

Радовану Лазаревићу, учитељу у Јовановцу 90, и *Љубици Петровићевој*, учитељици у Миращевцу 40 дин.

IV У крајинском округу:

Милану Костићу, учитељу у Купузишту, *Милици Ђорђевићевој*, учитељици у Купузишту по 90 дин, и *Димитрију Ристићу*, учитељу у Доњ. Милановцу 60 динара.

V У крушевачком округу:

Михаилу Кујунџићу, учитељу у Милутовцу, *Боривоју Д. Павловићу*, учитељу у Милутовцу и *Катарини Јовићевој*, учитељици у Милутовцу по 60 дин., *Ђири Ранчићу*, учитељу у Брусу 40 и *Ђорђу Николићу*, учитељу у Кољусима 50 динара.

VI У моравском округу:

Владиславу Цабићу, учитељу у Бошњанима 90 дин., *Евгенији Брашићки*, учитељици у Жупањевцу 100 дин.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

VII У нишком округу:

Проки Т. Милошевићу, учитељу у Бовну 40 дин., *Ратку Жуњићу*, учитељу у Рутевцу и *Јовану К. Поповићу*, учитељу у Реснику по 70 дин.

VIII У пиротском округу:

Јовану Пешићу, учитељу у Мокрој и *Љубомиру Јојићу*, учитељу у Сукову по 70 дин., и *Владимиру Николићу*, учитељу у Гњилану 120 динара.

IX У пожаревачком округу:

Светозару Обрадовићу, учитељу у Голунци 250 дин., *Јелени Цемићки*, учитељици у Голунци и *Зорки Селићки*, учитељици у Голунци по 40 дин., *Милошу Јаношевићу*, учитељу у Милатовцу 70 дин., *Николи Стојановићу*, учит. у Вел. Поповцу и *Милану Р. Тадићу*, учитељу у Пожаревцу по 150 дин., *Миладину Цвијовићу*, учитељу у Брадарцу 50 дин., *Владимиру Сотировићу*, учитељу у Дрмну 110 дин., *Чедомиру Вучићевићу*, учитељу у Ћириковцу 120 дин., *Павлу Николићу*, учитељу у Божевцу, 70 дин., *Владимиру Вучковићу*, учитељу у Пругову 50 дин.

X У смедеревском округу:

Владимиру Милутиновићу и *Христини Милутиновићки*, наставницама у Ратарима 60 дин.

XI У тимочком округу:

Љубомиру Костићу, учитељу у Боговини, *Даници Костићки*, учитељици у Боговини, *Светозару Лазићу*, учитељу у Валакоњу и *Олги Лазићки*, учитељици у Валакоњу по 40 дин., *Владимиру Кнежеввићу*, учитељу у Зубетинцу 90 дин., *Живојину Стојиљковићу*, учитељу у Кривом Виру 110 дин., *Лепосави Стојиљковићки*, учитељици у Кривом Виру 110 дин., *Милици Јаковљевићевој*, учитељици у Кривом Виру 110 дин., *Димитрију Смиљковићу*, учитељу у Лукову 90 дин., *Милети Р. Милетићу*, учитељу у Сумраковцу (100 дин. за 1905—6. школску годину и 50 дин. за 1906—7. школску годину) 150 дин., *Марији Аранђеловићевој*, учитељици у Сумраковцу (100 дин. за 1905—6 школ. годину и 50 дин. за 1906—7. школску годину) 150 дин., *Милану Ст. Цветковићу*, учитељу у Зоруновцу 70 дин., *Михаилу Станисављевићу*, учитељу у Врбци 50 дин., *Милану Живановићу*, учитељу у Подгорцу (за 1905—6 школ. годину) 100 дин., *Катарини Живановићки*, учитељици у Подгорцу (за 1905—6 школ. годину) 70 дин., *Бориславу Поповићу*, учитељу у Трнавцу (за 1905—6 школ. годину) 100 дин., *Јелени Поповићки*, учитељици у Трнавцу (за 1905—6 школ. годину) 70 дин.

XII У топличком округу:

Николи Глигоријевићу, учитељу у Блацу 120 дин., *Бождару Поповићу*, учитељу у Драгуши 70 дин., *Никосави Поповићки*, учитељици у Драгуши 60 дин., *Владимиру Филиповићу*, учитељу у Грабовници 100 д.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

949. РЕДОВНИ САСТАНАК

4. септембра 1907. год.

Били су: председник Сава Урошевић; потпредседник Миливоје Ј. Поповић; редовни чланови: Ваца Димић, Ранко Петровић, Јован Н. Томић, Павле Поповић, Др. Чед. Митровић, Др. Миливоје Н. Јовановић; ванредни чланови: Сава Антоновић, Мирко М. Поповић, Михаило Ј. Ђорђевић и Др. Светолик П. Стефановић.

Пословођа: Јов. Ђ. Јовановић.

I

Прочитан је и примљен записник 948 састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10. јула ове године, ПБр. 9729, којим се извештава Савет да је указом Његовога Величанства Краља од 6. јула ове године постављен у министарству просвете и црквених послова за референта за основну наставу г. Јован Ђ. Јовановић, професор јагодинске учитељске школе.

У исто време Савет се извештава, да је г. Јован Ђ. Јовановић променом положаја постао и редовним чланом Главног Просветног Савета, као и да је одређен за пословођу Савета и Сталне Испитне Комисије за професорске испите.

Савет је ово саопштење примио к знању

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. јула ове године, ПБр. 10606, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г. Богосав Тодоровић, учитељ у пензији, може повратити у службу учитељску.

Савет је овај предмет упутио на реферисање редовном члану Савета г. Јовану Ђ. Јовановићу, референту за основну наставу.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1. августа ове године, ПБр. 11140, којим се пита Савет за мишљење: да ли би г-ђу Смиљку Костићку, учитељицу у пензији, требало вратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета г. Јован Ђ. Јовановић, референт за основну наставу, реферише Савету о томе предмету.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8. прошлога месеца, ПБр. 11671 којим се пита Савет за мишљење: да ли се г-ђа Јелена Милојевићка, учитељица у пензији, може повратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета г. Јован Ђ. Јовановић, поднесе Савету реферат о томе.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14. пр. месеца, ПБр. 11788, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г-ђа Љубица Стојичевићка, привремена учитељица, може поставити за сталну учитељицу.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета г. Јован Ђ. Јовановић, поднесе реферат Савету о томе.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 9. прошлог месеца ПБр. 11797, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г-ђа Милица М. Кретића, учитељица у пензији, може повратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета г. Јован Ђ. Јовановић, поднесе реферат Савету о томе.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 13. прошлог месеца ПБр. 11799, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г-ђа Лепосава Ј. Јовановића, учитељица у пензији, може повратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета, г. Јован Ђ. Јовановић, поднесе Савету реферат о томе.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. прошлог месеца ПБр. 3196, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г-ђа Надежда Божићевићка, учитељица у оставци, може повратити у учитељску службу.

Савет је одлучио: да г. Јован Ђ. Јовановић, редовни члан, поднесе Савету реферат о томе.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 3. јула ове године ПБр. 9356, којим се пита Савет за мишљење: да ли би г-ђицу Софију Петровићеву, учитељицу у Речици, требало пензионисати.

По прегледу уверења лекарске комисије о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 38. тач. 10. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђицу Софију Петровићеву, учитељицу, треба пензионисати.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11. прошлог месеца ПБр. 11945, којим се пита Савет за мишљење: да ли би г-ђу Марију Димитријевићку, учитељицу из Ниша, требало пензионисати.

По прегледу уверења лекарске комисије о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Марију Димитријевићку, учитељицу, треба пензионисати.

XII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 26. прошлог месеца, ПБр. 13135, којим се пита Савет за мишљење: да ли би г-ђу Љубицу Вилотијевићку, учитељицу из Старчева, требало ставити у пензију.

По прегледу лекарских уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђу Љубицу Вилотијевићку, учитељицу, треба пензионисати.

XIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 11. јула ове године ПБр. 9792, којим се спроводе Савету на оцену и мишљење акта по кривици г-ђице Данице Виторовићеве, учитељице из Лесковца: да ли би ову учитељицу требало задржати и даље у служби, или би је требало отпустити.

По довољном размотрењу кривице, коју је учинила ова учитељица, Савет је нашао, да се г-ђица Виторовићева огрешила о пропис чл. 45. тач. 12. Закона о народним школама, па је с обзиром на све околности, а према величини кривице, на основу чл. 50. Закона о народним школама, дао мишљење: да се г-ђица Даница Виторовићева према чл. 49. тач. 6. отпусти из службе с губитком свих стечених права.

XIV

Прочитан је реферат г. г. Димитрија Ј. Милојевића, Стевана Фофића и Илије Лалевића, које је Савет одредио да заједнички прегледају Латинску Граматику I део од д-ра Јована Туромана и даду мишљење о томе: да ли се може та књига и даље употребљавати као уџбеник латинског језика у гимназијама.

Њихов реферат гласи:

Главном Просветионом Савету

Према писму Главног Просветног Савета од 30. јуна ове године СБр. 56 част нам је поднети му своје мишљење о томе: може ли се *Латинска Граматика* за гимназије I део (наука о облицима) од д-ра Јована Туромана и даље употребљавати као уџбеник латинског језика у гимназијама.

Граматика о којој је реч, израђена на практичној основи, одговара прописаном програму за наставу латинског језика у прва два разреда, у којима се латински предаје, изузев неколико синтактичких делића, који нису могли ни ући у овај део граматике, али су згодно унесени у читанку, што иде уз ову граматику. Језик је добар, стил јасан и разумљив, а и техничка страна *целог издања* је добра.

По овој се књизи латински језик већ деценијама с успехом предаје, и до данас је призната као један од најбољих уџбеника у нашим гимназијама.

Према свему наше је мишљење: *да се ова граматика може и у напредак корисно употребљавати као уџбеник у нашим гимназијама*. Желети је само да ова књига у новом издању буде и *тврдо повезана*, пошто служи као ручна књига за више година.

Послати примерак ове књиге враћамо Главном Просветном Савету заједно са овим рефератом.

23 августа 1907. год.
у Београду

Захвални на пажњи
Дим. Ј. Милојевић, проф. I гимназије,
Стеван Фотић, професор II гимназије,
Илија Лалевић, професор II гимназије.

Савет је усвојио мишљење г. г. рефераната и одлучио: да се *Латинска Граматика I део* од д-ра Јована Туромана може и даље употребљавати као уџбеник латинског језика у гимназијама.

Г. Г. Димитрију Ј. Милојевићу, Стевану Фотићу и Илији Лалевићу, у име хонорара за реферат о овој књизи, одређено је свега 60 (шездесет) динара.

XV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8 јула ове године ПБр. 3466, којим се спроводе Савету на оцену и мишљење акти по кривници г. Душана Арнаутовића, учитеља у В. Врбници.

Савет је одлучио: да редовни члан Савета г. д-р Чедомиљ Митровић поднесе реферат о кривници овога учитеља, с напоменом каквом би га казном требало казнити.

XVI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21 прошлог месеца ПБр. 12053, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Милан Јевремовић има квалификација за учитеља језика у средњим и стручним школама.

По оцени молиочевих докумената Савет је дао мишљење: да г. Милан Јевремовић нема квалификација за учитеља језика, које се траже законом о средњим школама по чл. 63.

XVII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 20 јула ове године ПБр. 9419, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Тома Бурковић, свршени студент Духовне Академије има квалификација за наставника богословских предмета у Богословији и вероучитеља у средњим и стручним школама.

По оцени приложених докумената Савет је дао мишљење: да г. Тома Бурковић има квалификација за наставника богословских предмета у Богословији и вероучитеља у средњим и стручним школама према пропису чл. 61. закона о средњим школама и чл. 7 закона о Богословији.

XVIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 3 овог месеца ПБр. 13676, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Константин Ђ. Поп-Манић, кандидат Духовне Академије, има квалификација за наставника богословских предмета у Богословији и за вероучитеља у средњим и стручним школама.

По оцени приложених докумената, Савет је дао мишљење: да г. Константин Ђ. Поп-Манић, према чл. 61. закона о средњим школама и чл. 7. Закона о Богословији, нема квалификација за наставника богословских предмета у споменутих школама.

XIX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. прошлог месеца, ПБр. 3278, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Моша Шоамовић, академски сликар, има прописних квалификација за учитеља цртања и лепог писања у средњим и стручним школама.

По оцени приложених докумената, Савет је дао мишљење: да г. Моша Шоамовић, према чл. 64. Закона о средњим школама има квалификација за учитеља цртања и лепог писања у средњим и стручним школама.

XX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21 прошлог месеца ПБр. 11469, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Хинко Маринец има квалификација за учитеља музике у средњим и стручним школама.

Савет се није упуштао у оцену молиочевих квалификација, док молилац уз молбу не поднесе и сведочанство о свршеној школи, која се тражи чл. 64. Закона о средњим школама.

XXI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24 прошлог месеца ПБр. 12977, којим се спроводи Савету на оцену и мишљење молба г. Петра Ђоковића, музичара о томе: да ли молилац има прописне квалификације за учитеља музике у средњим и стручним школама.

Савет је по оцени моликочевих докумената, а на основу чл. 64. Закона о средњим школама, дао мишљење: да г. Коњовић има квалификација за учитеља музике у средњим и стручним школама.

XXII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24 прошлог месеца ПБр. 12086, којим се Савет пита за мишљење: да ли г. Јован Коњарек, академски вајар, има квалификација за учитеља цртања и лепог писања у средњим и стручним школама.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Ђорђе Јовановић и Риста Вукановић, учитељи вештина, да оцене квалификације г. Коњарека и Савету поднесу реферат о томе.

XXIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22 прошлог месеца, којим се извештава Савет да је усвојена саветска одалука донесена на 947. редовном састанку о расписивању новог стечаја за два кандидата, који ће се послати на страну за изучавање модерних језика.

Уз ово саопштење послате су Савету на оцену и пријаве с приложеним документима г. г. Милана Милијашевића, Олге Косановићеве, Марије Магазиновићеве, Миодрага Ибровца и Владислава Росића, који су се пријавили на одређени стечај, с препоруком, да Савет изабере и предложи једног или двојицу од ових кандидата.

Савет је разматрање квалификација пријављених кандидата поверио редовним члановима г. г. Миливоју Ј. Поповићу, Васи Димићу, и Павлу Поповићу, који ће усмено реферисати Савету о томе.

XXIV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. августа ове године ПБр. 12679, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Љубомир Н. Рајић, кандидат богословља, има прописних квалификација за суплента богословских предмета у Богословији и веронауке у средњим школама.

По оцени приложених докумената, Савет је дао мишљење: да г. Љубомир Н. Рајић, има прописних квалификација за суплента богословских предмета у Богословији и веронауке у средњим школама.

XXV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14 прошлог месеца ПБр. 12157, којим се Савет пита за мишљење: да ли г. Владимир Егановић, д-р филозофије, има квалификација за наставника средњих и стручних школа и за коју врсту наставника.

Савет се није упуштао у оцену моликочевих квалификација због тога, што молилац није приложио и сведочанство о свршеној средњој школи и испиту зрелости.

Овим је састанак закључен.

950. РЕДОВНИ САСТАНАК

20. септембра 1907. год.

Били су: председник **Сава Урошевић**; потпредседник **Миливој Ј. Поповић**; редовни чланови: **Д-р Драгољуб М. Павловић**, **Васа Димић**, **Ранко Петровић**, **Јован Н. Томић**, **Павле Поповић**, **д-р Чед. Митровић**, ванредни чланови: **Мирко М. Поповић** и **д-р Светолик П. Стевановић**.

Пословој: **Јов. Ђ. Јовановић**.

I

Прочитан је и примљен записник 949. састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24. прошлог месеца ПБр. 12677, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Владислав Тителбах, професор у пензији, има прописних квалификација за вишег учитеља цртања у средњим школама.

Савет се није упуштао у оцену молиоцих квалификација, док молилац не поднесе документа, која се траже чланом 64. закона о средњим школама.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 23. прошлог месеца, којим се спроводи Савету на мишљење и извештај молба г. Петра Цветановића, службеника нишке железничке радионице, којом моли да му се изда уверење о рангу подофицирских школа.

Како је Савет једном по овом истом предмету већ донео своју одлуку, то се овога пута није хтео упуштати у оцену ове молбе.

IV

По саслушању усмених реферата г.г. Миливоја Ј. Поповића, Васа Димића и Павла Поповића, који су били од стране Савета одређени, да размотре квалификације пријављених кандидата за изучавање модерних језика на страни, Савет је већином гласова одлучио: да за изучавање модерних језика на страни предложи г. Министру просвете и црквених послова г. Миодрага Ибровца и г-ђицу Олгу Косановићеву.

V

По саслушању реферата г. д-ра Чедомиља Митровића о кривизи г-ђице Драге Стојановићеве, учитељице у Рудној Глави, Савет је одлучио: да се цео предмет по кривизи г-ђице Стојановићеве врати г. Министру просвете и црквених послова на дослеђење.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. фебруара ове године ПБр. 2841, којим се пита Савет за мишљење: да ли се г. Светомир Недељковић, пређашњи учитељ, може вратити у учитељску службу према чл. 53. закона о народним школама.

По размотрењу аката о кривици овога учитеља Савет је дао мишљење: да се г. Светомир Недељковић, пређашњи учитељ, засада не врати у учитељску службу.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24. прошлог месеца ПБр. 12560, којим се спроводи на мишљење акт директора лесковачке гимназије о томе: да ли се женска деца смеју пуштати да полажу пријемни испит за гимназију, и ако смеју, хоће ли се њихов испит сматрати као приватни или не, те да се и такса наплаћује или не наплаћује.

Савет је по овом питању дао мишљење: да ни женска деца не треба да полажу пријемни испит за I разред гимназије, кад су приватне ученице, као што је то случај и са приватним ученицима I разреда гимназије.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 13. овог месеца ПБр. 14540, којим се Савет пита за мишљење: да ли би г-ђицу Косару Ј. Тодоровићеву, учитељицу из Борча, према учињеној кривици, требало отпустити.

По размотрењу аката о кривици ове учитељице, Савет је нашао, да се г-ђица Тодоровићева огрешила о пропис чл. 45. тач. 11. закона о народним школама, па је према величини кривице, која се утврђује и комисијским лекарским прегледом, на основу чл. 50. закона о народним школама, дао мишљење: да се г-ђица Косара Ј. Тодоровићева према чл. 49. тач. 6. закона о народним школама отпусти из службе с губитком свију стечених права.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 9. овог месеца ПБр. 14114, којим се пита Савет за мишљење: да ли г-ђица Евенија Пекрис има потребних квалификација за учитељицу француског језика у Вишој Женској Школи.

Савет је одлучио: да се молба с приложеним документима упути на реферисање редовном члану г. Павлу Поповићу.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8 овог месеца ПБр. 14111, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Милутин Б. Марковић, учитељ цртања, има квалификација за вишег учитеља према чл. 65 закона о средњим школама.

Савет се није упуштао у оцену молићевих квалификација, док молилац не поднесе оригиналну сведоџбу, или дупликат место преписа, о своме стручном образовању на страни.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18 овог месеца ПБр. 14907, којим се пита Савет за мишљење: да

Др. Г. Јерономах Доситеј Васић, има квалификација за наставника богословских предмета у Богословији и веронауке у средњим и стручним школама.

Савет се није упуштао у оцену молиочевих квалификација, док молилац не поднесе и сведочанство о свршеној Богословији.

XII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18. овог месеца ПБр. 14839, којим се спроводе Савету акта о одсуствовању г-ђе Зорке Ошко, учитељице, на мишљење: да ли би ову учитељицу требало и даље задржати у служби, или би је требало пензионисати по чл. 39. закона о народним школама.

По прегледу лекарског уверења о стању здравља ове учитељице, Савет је дао мишљење: да г-ђу Зорку Ошко, учитељицу, не треба за сада пензионисати.

XIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10 овог месеца, ПБр. 14178, којим се спроводе Савету акта о одсуствовању г-ђице Ангелине Нешићеве, учитељице, на мишљење: да ли би ову учитељицу требало задржати у служби, или би је требало пензионисати.

По прегледу аката о одсуствовању и лекарског уверења о стању здравља ове учитељице, а на основу чл. 33. закона о народним школама, Савет је дао мишљење: да г-ђицу Ангелину Нешићеву, учитељицу, треба пензионисати.

XIV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18 овог месеца ПБр. 3809/906, којим се пита Савет за мишљење: да ли г. Драгомир Глишић, има квалификација за учитеља цртања и лепог писања у средњим школама.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Риста Вукановић, учитељ цртања и д-р Светолик Стевановић, да поднесу реферат о квалификацијама молиочевим.

XV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 5 овог месеца ПБр. 13852, којим се спроводи Савету на оцену и мишљење молба г. Мурад И. Мили, ходе, који моли да му се откупи изванредан број књига „На развалинама Српског Царства“ за школе, и писмо од 15 овог месеца ПБр. 14717, којим се пита Савет за мишљење: да ли се споменута књига може набављати за школске књижице средњих и основних школа.

Савет је одлучио: да редовни члан г. Павле Поповић, реферише Савету о обема молбама пишчевим.

XVI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 16 прошлог месеца ПБр. 12289, којим се спроводи Савету на оцену

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

www.unib.rs

и мишљење молба г. Јована М. Поповића, учитеља и уредника „Школског Радника“, који моли, да се „Школски Радник“ препоручи за набавку свима књиžницама народних школа.

Савет је одлучио: да редовни члан г. Јован Ђ. Јовановић реферише о овом педагошком часопису.

XVII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8 овог месеца ПБр. 13265, којим се сироводи Савету на оцену и мишљење молба г. Милана М. Томића, професора, који моли да се књига Шмајлови „Описи животињских врста“ у његову преводу може употребљавати, макар и као привремени уџбеник, у VI разреду гимназија и у учитељским школама, или да се одобри за поклањање ученицима средњих и учитељских школа и Богословије, и набавку за књиžнице: народних, средњих и учитељских школа и Богословије.

Савет је одлучио: да се умоле г. г. Душан Стојичевић, и д-р Данило Костић, професори, да о тој књизи поднесу писмени реферат Савету.

Овим је завршен овај саветски састанак.

НАУКА И НАСТАВА

НА ПРАГУ ОТКРИЋА ТАЈНИ ЖИВОТА И ДУХА.

— Karl Snyder —

Њујоршки јутарњи листови донеше 1902. извештаје са скупа американских физиолога у Чикагу, од којих по неки подсећају на тако чудновате новости, какве су управо још пре седам година дошле из Немачке. У то је доба дошла вест са удаљеног универзитета у Вирибургу о открићу мађијских зракова професора Рентгена, који могу изнети на видик унутрашњост нашег тела, чврстих метала, па можда и душе. Ретко се кад коракнуло на овако драматичан начин у царство невидљивог и непознатог, као у овом случају. Човек од науке није се мање овоме зачудио него човек са сокака.

Предавања, која су држана у Чикагу, била су кадра да покрену моћ фантазије и у лајика и у научених. Такво једно од *д-р Жака Леба* (Jacques Loeb) бавило се о чувању живе супстанце од распадања. Друго једно, из истог извора, расправљало је о интимнијој природи животних процеса и старало се доказати како је могућно, да су електрицитет и виталитет једно и исто. Треће пак од *д-р А. П. Матеуса* (A. P. Matthews), млађег колеге *д-ра Леба* на чикашком универзитету, покушало је да открије тајну нерава, да објасни дејство наркотичних средстава и да приђе ближе природи духа.

Све што је било у овим предавањима јесте производ рада, који је више или мање испунио цео живот овог професора чикашког универзитета, чије име пре једне године изби на јавност на врло особен начин. Тада је показао *д-р Леб* да је могућно у неку руку вештачки произвести живо биће. Хемијске агенције могу да оплоде јаја неких нижих животиња, особито јаја малог морског јежа, која пливају поред обала сланих вода. Изгледа да су нам ова открића оборила све наше представе о животу. Али то им је и био циљ.

Бесумње о томе је већ и раније сањао понеки смелији дух, да ће се на овај начин моћи по вољи утицати на животне процесе. Ова је мисао старија од приче о Фаусту-и Прометеју, а оне су врло старе. Али су у овом случају дотичне преставе постале на природан начин.

Ранији су се радови д-ра Леба бавили теоријом о инстинктима. Мољац нпр. лети управо па пламен. Каткад леже свуд око светиље куле у јутру мртве птице, које су ударале о дебела стакла, како изгледа привучене бљештавом јасном светлошћу. Цвеће, које се гаји у соби, окреће ка светлости своје цветне листиће. Птицама приписујемо интелигентност, а цвећу само привлачење светлошћу. Али изгледа да исте снаге управљају и цвећем и птицама.

То је оно, што је предузео да испита д-р Леб. Тиме је хтео да објасни почетак свих тако званих инстинката. Кад маада гусеница мила крају какве гране, где се нада наћи свеже пунољке, који јој служе као храна, тада изгледа да је то игра неке мрачне интелигенције. Пошто се насити, враћа се натраг. Мува ће снети своја јаја у месо, у ком ће њене ларве наћи хране, али у масти не. Ова, и хиљаде других чуда, о некој сили, која, како се чини, утиче према одређеном циљу, задахнула су физиологију неким метафизичким духом.

У низу интересантних испитивања показао је д-р Леб, да се сви ови чудновати примери могу објаснити на један врло прост начин. Младе гусенице нпр. иду за светлошћу, док су гладне. Кад више не могу наћи хране, почну да мисле и то све док не поцркају. Ако им је хладно, оне се не крећу. Кад у пролеће гране топло сунце, одмах почињу да се крећу навише. То ће радити увек и на свакој материји. Дођу ли са храном у додир, одмах почињу да ждеру. Чим се најдеру, уклањају се са светлости. Потребно је само претпоставити да светлост изврши у њима неку хемијску реакцију, кад су гладне, те то наведе животињу да се покреће, исто онако, као што се врши дејство на фотографској плочици или као што мешавина кисеоника и водоника доводи до експлозије. Дакле, овде су само дејства позитивног или негативног хелиотронизма, т. ј. неког привлачења или одбијања помоћу светлости.

Исто је тако и с мувом. Известан хемијски надражај, који долази од меса, побуди муву да снесе своја јаја. Ови су надражаји заиста потребни; али се они могу и вештачки изазвати. Краће речено, научним језиком, овде су просто хемијске реакције између извесних материја у кожи или чулном органу мувином и у месу, тиче се једног нарочитог случаја хемијског утицаја додиром.

Слично овом је и у неких биљноликих животиња. Морске коприве, које су тако сличне биљкама, да се једва могу од њих разликовати, обавијају своје нежне пишке око комада меса од морског рака, а одбијају од себе куглице хартије, од чега је осећај за нас

како и од рачјег меса. Изгледа да ту суделује разум, и старији се физиолози нису устручавали да ово објасне тиме, као да ова жива бића „воле“ месо, а „гнушају се“ хартије. А морска коприва као год и мува реагира просто само на хемијске надражаје.

Тако то бива и у свима другим случајевима. Јача топлота може да дејствује као одбојна снага. Тако нпр. ако неки мољцац дође у близину пламена, кад буде одбојно дејство пламена равно привлачном дејству светлости, облетаће он наоколо око пламена, или ће у другом случају описивати необичне цик-цак линије, као каква комета. А ту није ништа друго до прост утицај физикалних снага.

Још је чудноватије дејство простог додира. Кад изврнемо морску звезду, она ће се брзо исправити. Овде изгледа да она ради као какво физички јако развијено биће. Ако пустимо морску звезду у воду да мирно стоји, на јој прикочамо краке за комаде плауте, она ће се, као што је увидео д-р Леб, више пута превртати очито без икакве јасне представе о положају. Ако јој се пружи комад дрвета или камена, за који се може ухватити, онда она пази, као и увек, у ком ће се положају задовољно наместити. Кад не напица ногама ништа чврсто, за шта би се могла ухватити, изгледа да јој се нерви очевидно надраже, чиме се пак тумаче покрети окретања. Додир доводи ову животињу у мир. То је д-р Леб назвао стереотропизмом. Те тако дуге речи изгледа да замењују једну тајну другом, у ствари оне тако просто описују процес, као што је и реч тешка.

Физиолози, који су били наклони философским разматрањима, лако су сазнали циљ ове духовите и поткрепљиве делатности. Ако су снаге, које образују лене облике ледених кристала на замрзнутим прозорима или које производе лишће и гране неког дрвета, исте са онима, које руководе мољца у његовом летењу, онда изгледа да нема паметног разлога да се застане. Али између једног мољца и питеме чавке постоји само градуелна разлика. А ово је опет птица значајне умешности и лукавства. Ми јој обично приписујемо сасвим човечје наклоности, тако да од чавке до детета води само један ред једнако удаљених корака.

Логичке је конзеквенце овог експеримента развио д-р Леб у једној књизи о мождајој физиологији, где је извесне опште познате идеје обрадио на такав начин, да је „високоученост о томе своје кратковиде очи протрљала, разрогачила и чудила се?“ Њему како животиње тако и биљке нису ништа друго до више или мање компликован састав протеинске супстанце, која се на врло прост начин покорава обичним физикалним законима, које ми опажамо свуда око нас.

Али долазе још необичније ствари. Безазлени читалац, који с муком чита ситне редове његове књиге, у којој је д-р Леб изложио свој

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.uns.rs

рад, престравиће се од праве раскоши оријенталне у овако дугачким именима. Али експерименти су прости, те им се смисао не може погрешно разумети. Кад је д-р Леб открићем „трофизмена“ и „тактизма“ смело продро у поље духовних појава, то је први његов напад био управљен на најомиљенији наук морфолога, који се и баве проучавањем облика. Цела је морфологија свезана за идеју, да је облик и структура једне животиње последица компликованог склона клице, из које она постаје. Нико није ни сањао, да се ово може својевољно променити и то код самих нижих облика баш утицајем светлости, топлоте, хемизма или теже.

Д-р Леб је узео једну животињу нижег облика тако звану *Nidroid*-у, и од ње је исекао све израсли, док није остала само једна коцка. Без икаквог обзира на то која је страна пређе била горе, израсли су из горњег роња пипци или краци, који чине главу, а са доње стране су израсле ноге. Кад се затим, пошто је било скоро завршено рашћење, окрену ноге горе, или кад би се изокренула животиња, која је природно одрасла, појавила би се глава до самих горе окренутих ногу, а поред одсечене главе почеле су ноге да расту.

Кад се у тело једне мале животиње, *Serianthus*, иза лепе главе, из које се шире краци, ма где направи неки урез, одмах се појављују нова уста са својим прстеном од тентакла. А ако је урез мали, онда израстају само тентакли. Ти тентакли примају храну (одбацујући хартију и друге предмете) и привлаче је прорезу, као да су ту уста. Ако буду обоја уста, нова и стара, једна до других, тако да додирују исти комад хране, онда настаје борба. Наиђе ли тај комад између тентакла природних уста и тентакла уреза, где нису постала нова уста, онда по некад отму и слепа уста храну, и на тај начин може доћи ова животиња до несвојевољног самоубиства.

Кад пресечемо на пола једну овакву нормалну животињу, на доњем крају горње половине израсту нова уста, на кад изврнемо животињу на бок, онда оба краја примају храну. Ако се даје храна наизменце једним на другим устима, онда једна уста повраћају храну, коју су тек прогутала, кад друга примају храну.

За овим дођоше други безбројни експерименти, ретки и чудновати, који су правце такви, да се од њих човек мора запањити. Тако прост додир са неким чврстим телом може да преобрати један орган у други. Једни се органи јављају на најнескладнијем месту, други се пак пресађују. Природно је да се овог рада прихватише стотина других испитивалаца на целој земљи, и тако — да наведемо један пустолован пример — ту скоро пронађе *Риберт*, да, кад се нека жлезда пресади на уво морског свињчета, отпочиње она нормално да лучи, чим се свињче окоти.

www.unilib.rs Све ово изгледа да показује: да нема никакве компликоване структуре ћелија у клицама, из које произлазе оне ниже форме, већ да су њихове разнолике форме просто само реакција између нарочите врсте протоплазме и физичких снага: светлости, топлоте, додира и хемијског дејства, које извршују формисање на овај начин.

Заиста прекрасно поље за научно истраживање, које би многим могло бити довољно за цео његов живот. Али није за дух, који тежи новинама.

Ново је време почело да креће и оне области хемије, у којима је наступно застој. Проф. *Вилхелм Оствалд* из Лајпцига у друштву са ван'т Хоф-ом (van't Hoff) покрену 1887 године „Часопис за физикалну хемију“. Још је много раније професора Оствалда привукао био проблем хемијског сродства, који је веома снажно утицао на сву француску хемију од *Бертоле*-а (Berthollet) до *Бертло*-а (Berthelot). Ван'т Хоф и *Асснијус* штампаше у првим свескама новог часописа приказе, који постадоше основица једне нове науке, чија тежња беше да све хемијске процесе сведе на физикалне принципе. Те идеје, које Оствалд и његова школа на чудноват начин ставише у систем и проширише у свим правцима, популарисаше их помоћу истински узоритих уџбеника, те идеје изазваше велики број нових научних испитивања, — ну која прелазе обим ове књиге, а, као што је утврдио *Шеффер*, стоје у тесној свези са најинтимнијим процесима у свету живих бића. Она приковаше пажњу млађих испитивалаца, а понајвише д-р Леба. Многи су се његови огледи тицали утицаја различитих хемијских надражаја. Нове теорије, које су поделиле хемичаре у непријатељске таборе, изгледа да биологији нису донеле никаквог новог оружја. Једног дана предузе д-р Леб решавање проблема о ритмичким контракцијама медуза, омиљеног проблема *Романовог* (Romanes), одличног Дарвиновог следбеника. Кад је тој животињи одсечена горња страна, престале су контракције. Д-р Леб потопи једну обезглављену животињу у обичан раствор соли, и покрети су одмах наново отпочели. Комадић калијума или калцијума опет ју је повратио у стање мира.

Кад је ово тачно код једне медузе, можда ће тако бити и код ритмичког куцања срца. И у ствари нађе д-р Леб да је баш тако Одсечено је срце могло неколико сати да куца, па опет да стане, и опет да отпочне купати, па и темпо се могао убрзати или успорити, и то само постепеним мењањем хемијског карактера раствора у ком се налазило. На исти се начин могао један обичан мишић, нпр. од жабљег бута, довести да куца ритмички. Заиста је ово близу ономе: „играти се животом“. Кад човек чита целокупну литературу о свим овим дивотним истраживањима, чини му се, као да су се обистинили Фаустови снови. Кад је могао бити *Њутн* онако потресен пре доказа о правилности једне математичке формуле, чије је потпуно доказивање

постигао тек после двадесет година, онда није чудо, кад једно овако дело, од тако огромног успеха, пробуди велике наде.

Било је јасно да куцање срца нема захвалити неком тајанственом утицају још тајанственијих нерава, како се дуго држало, већ да потиче од тога, да ли у оном раствору има или нема веће или мање количине извесних соли. Нова је хемија узела на се велики задатак, да покаже како се врше ова дејства.

Комадић обичне соли, растворен у води, чини воду спроводником електрицитета. Ако се у њега метну метални комади, који су спојени жицом, производе електричну струју. Кад на овај начин растворимо комад шећера, не добијамо овакво дејство. Ово је био један од најдубљих проблема хемијске науке за време више од половине столећа. Тако је остало све дотле, док није одлични шведски физичар *Аренијус* доказао, да се молекули соли и киселина растављају, кад се оне растворе и то очигледно са огромном снагом. Али ми се само налазимо на прагу сазнања процеса, који се врше у молекуларном свету; у извесним случајевима, као у овом, изгледа да су снаге тако велике, да ми немамо никаквих средстава за њихово испитивање. Процес, који се одиграо при овом растварању соли, изгледа да се састоји у огромном електричном напону појединих атома. При растављању изгледа да је једна страна позитивна а друга негативна. Код обичне кухињске соли — хлор натријума — метални се атоми натријума наелектришу позитивно а хлорни негативно. Ове је наелектрисане атоме *Фараде* назвао „јонима“ пре него што се и сазнала њихова суштина.

Овај прост појам је изазвао преокрет у модерној хемији. Према славној изреци Аренијуса то су: „јони, који делају“. Јони су ти, који могу довести срце или мишић до контракције. Они стављају у покрет негативни електрични напон, а позитивни задржавају. У томе се и састоји, да се изразимо популарно, суштина овог значајног дејства. Према овом је новом гледишту електрицитет крајњи узрок мишићном раду а вероватно и свима животним процесима.

Врло је велико поље употребе овога појма. Очевидно просто питање о растворима постало је најтежи проблем хемичара, а после почетка живота, процес оплођавања је било у Биологији „горуће“ питање. Од безброј миријада јаја, која производе женкин организам, и исте количине семених ћелица, спаја се само једно једино јаје, једна једина семена ћелица, те образују једну једину микроскопску ћелицу, из које постају сви облици животињског живота. Неоплођена од мушке ћелије, јаја потпуно пропадну и угину.

Сви проблеми живота, растења и наслеђа налазе се у овом маленом комадићу живе материје, који је тако мајшпан, да га често очима не можемо видети. Семе и јаје морају бити носиоци свега

што једно биће предаје својим потомцима. Спољашње снаге изгледа да овде играју само споредну улогу. После спајања обе ове ћелије изгледа да је утицај оба родитеља онако исто ништаван као и кокошке, која леже своја јаја у гнезду. Она се може заменити машином за лежење јаја, а то је једна чињеница, чији велики значај, изгледа, превиђају они, који насумце, без икаквог размишљања, говоре о неком утицају пре рођења.

Пре него што су били познати ови чудновати резултати, које смо сад размотрили, нико није ни у сну сањао, да јаје може и без најмање помоћи семена да расте и да се развија. Како би се друкчије и могле протумачити „чињенице“ наслеђа? Како би се могла пренети карактерна црта са оца на потомке?

Насупрот томе изгледа да под извесним околностима мушки елемент није ни потребан. Д-ру Лебу је испало за руком, да произведе живот без семена. Ово његово откриће, пред којим остаје човек запањен, јесте непосредна последица примене његових хемијских теорија на ове процесе.

Један од нижих организама, који су врло добри за студију и за експерименте, јесте морски језж, кога понајвише цене биолози. Његова се јаја изваде из јајника, пре него што буде икаква могућност за додир са семеним ћелијама, и ставе се у обичну морску воду, у којој живе ове животиње.

Још је пре осам или девет година посматрао д-р Леб, да, кад се оплођена јаја метну у морску воду, која се (вода) нешто јаче концентрише додавањем неутралне соли, не отпочињу ова јаја као обично да се деле и да расту. Изгледа, као да се овим спречава процес образовања ћелије. Међутим, ако се ова иста јаја ставе после овога у обичну морску воду, отпочињу се одмах делити у велики број ћелија, уместо да се деле постепено у 2, 4, 8, 16, 32 итд. ћелија, као што обично и бива. Много се стадијума тако рећи прескаче. Другим речима процес се развића животиње равномерно продужава и неприметно

Настављајући своје студије о дејству соли на животне појаве, дошао је он до факта, да многа дејства, која су својствена протоплазми, проистичу од јона (наелектрисаних атома), који се налазе у растворима што окружују ћелије. Промењивањем релативне размере јона могућно је мењати и физиолошке особине протоплазме, и на тај начин давати ћеличном ткању такве особине, које оно обично нема. После многих покушаја у овом смислу пошло му је за руком, да знађе извештан раствор магнезијум хлорида, помоћу којег се могу и неоплођена јаја развијати исто онако као што се то врши на нормалан начин у каквом акваријуму. При том је нашао да се друге соли и јаја других животиња исто тако понашају. Ове су резултате,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

који су у почетку оспоравани, па и исемајавани, постигли и многи научари у другим земљама. Према томе се више не може сумњати, да је вештачка партеногенеза — то је технички израз овог процеса — једна утврђена чињеница.

Строго узевши, неоплођено се јаје не може ни сматрати за живу материју, чија је најважнија карактеристика растење. Ово је другим речима органски продукт саччан шећеру, штирку или масти, који се на хемијском путу може до извесног степена и вештачки развити. Дакле приближује се остварењу сна Бертола-а, Клауд Бернар-а и многих других — произвести живот у лабораторијуму — и свакојако је једно од најважнијих открића у историји физиологије.

Дубље проучавање свих ових нових и нечувених реакција — срца, које се може мајушном количином ове или оне соли покренути или уставити у раду, мишића, који се може покренути да куца као и срце, јајета, које се хемијским средствима може оживети — открива ону општу везу, која изгледа да обухвата све ове појаве. Једна од загонетака, које су сусретале старије хемичаре — оне од пре пола столећа — беше она чудновата чињеница, што атоми при спајању с другим имађаху тако рећи само једну руку за закачивање, понекад и две, три, четири а понеки и пет. Тако нпр. кад сагорева дрво или угаљ онда четвороруки атом угљеников може да шчепа и држи два дворука атома кисеоникова; док у молекули обичне воде сваки дворуки кисеоников атом држи два једнорука водоникова атома. итд.

Хемичари, који као год и стари алхемичари врло радо употребљавају звучна имена, називају ову особину *валенцијом* или *вредношћу* атома.

Фараде је давно опазио, да је свака валенција, свака „рука“, у стању да повуче са собом извесну количину електрицитета, чији је капацитет тачно одређен. Ови наелектрисани атоми нису сви једнаки. Дворуки атоми имају и двоструки електрични напон, троруки трострук. Ако је, као што изгледа да је у овом случају, тако звана „љубав и мржња“ хемиских „афинитета“ само име за утицај овога електричног напона, онда ће хемија постати, као и светлост, саставни део широке области електрицитета.

Последњи рад д-р Леба много је учинио да се овај утисак појача. Он је нпр. нашао да раствор чисте кујнске соли не одржава срце или мишић једне медузе у раду. Мајушна количина калцијума даје повољан резултат, а већа дејствује као отров. Неки се од јона понашају као отрови, а неки као противотрови. Кад би се показало да ово важи за све отрове, онда би њихов утицај зависио од позитивног или негативног електрицитета, којим су наелектрисани. И ако се ово само слутн, онет изгледа да оно много обећава.

WWW.UNILIB.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Међутим је свакојако јасно, да валенције или количина наелектрисаности игра важну улогу. Отровни утицај једног простог негативног јона може се појачати додавањем мале количине јона, који има двострук електрични напон, а може бити да се то може постићи и са још мањом количином троструко наелектрисаних јона. Овде долази просто у рачуи количина наелектрисаности.

Тада би се најзначајнији животи процеси — растење, плођење, рад мишића, дејство отрова — свели на утицај електричних јона, негативних и позитивних, једноструких, двоструких и троструких. Сасвим са и нехотице тиме враћамо питању у чему се састоји утицај хране, коју сваки дан уносимо у себе.

Очевидно је, да није главна улога хране, да у мишићима и органима буде сварена и да „сагори“, као што то веле данашњи физиолози, него у томе да замењује јоне. Топлота, која се развија, јесте споредан производат. Главно је дејство у произвођењу електрицитета. Човеције тело треба дакле упоредити са галванском батеријом. Према томе се и цени вредност хране т.ј. по количини и каквоћи електрицитета, који производи. Многи су — без сумње — дуго времена нагађали о нечем, слично овом. Ако буде потребно да се ово нагађање докаже као тачно, онда ће се морати написати изнова једна велика глава из физиологије.

Било би чудновато, кад се пред очима једног оваквог испитиваоца не би појавила она варљива прилика, која је толико спекулативних духова заносила, а то је проблем о продужењу живота. На ипак је идеја д-ра Леба, као што се и може лако мислити, нова и оригинална. На пољу су партеногенезе показали његови радови да, док обично неоплођена јаја брзо пропадају, она једино и само нормалним или хемиским оплођењем остају жива. Кад се јасно размотри ствар, изгледа као да се врше два различна процеса. Смрт и растварање не значе само пропаст, распад, већ значе један нарочити процес, који се животним процесом задржава у свом току.

Али ако одиста постоји такав „смртоносни“ процес, моћи ће му се можда изаћи на сусрет исто тако хемиским путем. А то је оно што се и трудио да посматра д-р Леб. Он је покушао са цијанкалијем, и нашао је, да се неоплођена јаја могу одржати више дана у животу, ако се ставе у његов слаб раствор. Кад је после тога испарен цијанкали, јаја су се могла развијати и расти на нормалан начин.

Изгледа ће парадоксално, што се једним тако јаким отровом на овај начин може одржати живот. Но ствар ће нам бити јасна, кад се сегимо да се овде тиче специфичног морталног процеса, који се може спречити, а као средство за спречавање тога процеса да је сам цијанкали.

Ово изгледа као врло прост експериментат; већина великих експеримената и јесте таква. Али би било лудо веровати, да је тиме откривена тајна дугог живота. Ну ипак би се само због предрасуда могао предвидети значај овог новог правца испитивања.

Остало је још једно широко поље животних процеса, које је д-р Леб само додирнуо: начин како нерви раде, физички процеси, чијим посредовањем осећамо и сазнајемо; испитивање оних путова, којима се у нама изазива језивост при посматрању Ниагарина водопада, трагедије Дузине, дивљење ружи.

У ранијим се радовима д-р Леб у ствари трудно показати, како је потпуно бесмислена она мистериозна и вештачка структура, коју данашња физиологија приписује ганглијама и ћелијама и свега се код нерава, да се може објаснити најелементарнијим особинама протоплазме, њеном способношћу да реагира на надражаје и моћи спровођења надражења. Изгледа, као да је нерв најмање од свих других ткања у телу претрпео промена, и да је најближи првобитној плазми, с којом се почиње живот.

Не треба ни спомињати, да је ово управо супротност од општег назора, по којем се, на наиван начин, приписује „мисленој материји“ компликован слог, какви су и њени радови. Али су ти погледи опет открили пут ка појмовима о простом механичком процесу осећаја.

Кад је показао д-р Леб, да се мишићи жабљи под утицајем извесних јона могу надражити на покрет или се обуставити покретање, био је потребан само још један корак, па да се наслути такав исти утицај ових јона и на нервно ткање. Овај је корак предузео *D-r Albert P. Matthews*, један колега д-ра Леба, који се после једне године путовања, пуне промена, вратио у своју домовину, у Чикаго, те ту на Универзитету заузео катедру Физиолошке хемије.

Множина је посматраног материјала и експеримената већ била при руци. На по столећа раније *Thomas Graham*, један прилично оригиналан енглески хемичар, повукао је широку границу између оних супстанца које кристалишу при очвршћавању, и оних који то не чине. Он је ове последње назвао *колоидима*, *галертним супстанцама*. Обично кокошиће јаје и желатина јесу добри примери за ово. Кад кувар меша маст или желатину у врелој води, тиме он прави колоидски раствор. Прилично је томе слично и човејје тело. То јест оно је састављено из 75% воде: остало су галертне супстанце и кости. Нерви и моздане ћелије садрже 80% до 85% воде.

Дуго је времена била замршена загонетка онај начин, како се понашају колоиди у води. Доста је унео светлости у ово питање *Hardy*, из старе кембришке школе у Енглеској, који је показао да су колоидски делићи наелектрисани, и да се ови компликовани молекули (једни хемичари тврде да обичан беланцетов молекул има

5—6000 атома) исто онако понашају као и један прост јон. Hardy је још пронашао да су колоиди позитивно наелектрисани, те се због тога привлаче са јонима, јер су ови негативни.

Вредни су пажње радови *Overton-a* и других у погледу на средства за анестезију — хлороформа, етра и других, који их растварају слично мастима. Њихов се утицај на нерве састоји у томе, што задржавају осећаје, умртвљују их — т.ј. задржавају процес нервнoг импулса. Нерви су, грубо изражено, јако фосфорисане масти у слабом раствору соли.

Да би се поставио мост од једних овако важних чињеница до других, била је само потребна активна фантазија, и она се нађе у живом духу проф. Matthews-a. Ако су, говораше он, нерви састављени из суспендованих колоидних делића, а дејство се хлороформа састоји у томе, што растварањем даљих делића разблажава раствор, онда је ово процес при ком нерв губи способност да буде надражен. У колико је разблаженији раствор, у толико је мања моћ спровођења. А процес надражења се састоји баш у противности томе. Један нерв у толико боље спроводи и надражљивији је у колико је ближи галертном стању. А ово се постиже таложењем колоидних делића. И пошто су они, као што је показао Hardy, позитивно наелектрисани, онда би била потребна негативна струја за једно такво таложење, те би тако негативна струја надражила нерве.

То је оно што је нашао проф. Matthews да и бива т.ј. да надражење неког нерва увек полази са негативне електричне струје, катоде. У овоме се чини да имамо довољан доказ за тачност основности ове теорије. Изгледа као да је овим пронађен пут за потпуно објашњење нервнoг рада. Те није ни чудо, што онда један млад човек од 30 година, који је веома ревносан, стоји у првим редовима бораца, и пробавља читаве ноћи размишљајући о томе. Тако је радио професор Matthews.

Са једним жаблим мишићем, чији моторни нерв беше још учвршћен једним крајем, предузе д-р Matthews, систематску студију различитих раствора соли, као што је то радио и проф. Леб, покушавајући да покрене мишић непосредно без суделовања нерава. Мишић је био тако обешен, да је при контракцији покретао један озиб. на чијем се крају налазила кичица, која при покрету обележи ударе на једном добошу, који се обрће. Нерв се потопи у раствор. И кад видимо ову нараву својим рођеним очима како се тада покреће, пробуђује се у нама неки чудноват осећај.

Ускоро је било јасно, да је д-р Matthews имао право што је веровао да негативни јони покрећу жабли бут. А њин је утицај исти, било да се он врши спомоћу нерава или непосредно на мишић. Нерв

www.izvestia.rs мора ослобађати негативне јоне на оном месту, где се везују за мишићно ткање. Како се то врши?

Ако се негативни јони, каже д-р Mattheros, налазе у раствору у сувишку, а у нерву су позитивни и негативни јони управо у равнотежи, онда ће се сталожити први слој колоидних делића, који су наелектрисани позитивно а налазе се у додиру с раствором. Тиме ће се ослободити извесан број негативних јона, који се налазе на суседном нервном омотачу, те ће они учинити да се сталоже опет суседни колоиди. Дакле добија се нека врста таложног таласа, који се пренаша дуж нерва; на самом се крају нервном налази нека количина слободних негативних јона, који су у стању да покрену мишић. Нервни импулс излази дакле као сукцесивни низ таложења.

Остало би још да се објасни, откуд то, да један чисто механички надражај, удар или убод, може произвести ове таласе. То се објашњава претпоставком, по којој је овај процес исти онакав, као и сливање кишних капљица на неком прозору, који шибом киша. Два или више колоидних делића приближе се један другом, смање своје површине, умање и своје електричне напоне, те се тако ослободи извесна количина негативног напона. Тиме отпочиње талас.

Све је то, разуме се, ипак само гола хипотеза о раду. Да ли ће се она заиста доказати као правилна, зависи од тога уколико ће се она показати као сагласна са даљим испитивањем. На основици је данашњег материјала израдио проф. Matthews до ситница једну врло духовиту теорију. Он је пронашао да су за исти утицај потребни различити квантитети различитих раствора. При поређењу њихових бројева нашао је д-р Matthews, као и раније д-р Леб, очигледан утицај валенција. Неки атоми двоструко наелектрисани изгледа да имају два пута веће дејство од једноструко наелектрисаних; слично је и са онима троструко и четвороструко наелектрисаним.

Па ипак овај прост однос није у стању да све објасни. Атоми, наелектрисани једноструко, двоструко и троструко разликују се међу собом. Код елемената од којих постају соли, изгледа да постоји чудноват одношај према њиховој атомској тежини. Бромови су атоми активнији од хлорових а јодови активнији бромових. Флуорови пак, најлакши у овој групи, најактивнији су од свију.

Проф. Matthews је покушао да објасни ове диференције указујући на најновије теорије о електрицитету. Држећи се *Ламоршеве* хипотезе о електрону, која признаје као неку врсту електричног атома, управо наелектрисање, које није привезано за обичну материју, — верује он, да се нпр. електрон окреће око једног флуоровог атома два пута брже него ли око једног хлоровог атома и тиме развија много јаче дејство.

Међутим је то све само математичка спекулација. Интересантна је, али није доказана. Али ипак општа теорија свезује како изгледа већи број чињеница, које стоје једна с другом у неком одношају. Топлота нпр. разређује колоидни раствор, услед чега се нерв лакше надражује него при хладноћи. При високој температури колоиди би се згрушали те би се нерв надражио. У исто време онај вишак негативних јона, што се преноси дуж нерава, објаснио би физиолозима тако звану „негативну варијацију“. Тако би се могло ући у траг техничкој природи и многих других предмета — као нпр. утицају различитих светлосних зракова, и др.

Обухватајући све ово уједно, може се рећи, да оно, што се дешава при надражењу нерва, по теорији проф. Matthews-а није ништа друго до тежња за згрушавањем [згушњавањем], исто онако као кад домаћица гради желе и крем, на их остави да се охладе.

Ова акција зависи од четири чиниоца:

1. Од врсте електрицитета, негативног или позитивног, којим су наелектрисани колоидни делићи нерава и атоми оне течности, којом су они опкољени;
2. Од тога јесу ли колоиди и атоми наелектрисани једноструко, двоструко, троструко;
3. Од брзине ротације електричне или електрона око свог атома;
4. Од облика путање ових електрона што се окрећу.

Да о овоме размишљају јесте ствар људи од науке; лајник пак налази више интересовања у томе, како ће ова теорија протумачити неке појаве из свакодневног живота.

Хлороформ, који кроз плућа доспева у крв, а с крвљу и у мозак, тежи да раствори јако осетљиве моздане ћелије. Докле год траје такво стање, не може бити никаква осећаја. Хлороформ се мало по мало губи и свест се опет враћа. Потпуно се с овим може поредити пијанство, чије су нам појаве онда јасне. Артеријама одведен алкохол из желуца у мозак, врши исти онакав утицај.

На исто тако прост начин може се протумачити дејство ракије при уједу змије. Дејство се отрова састоји у томе, што прогрушава нервну супстанцу. Алкохол има супротно дејство, те тиме спасава човеку живот. Ово ће бити од значаја само ако се докаже као тачно.

Све је још сасвим ново. Дуго и стрпљиво експериментисање је потребно, те да се овоме одреди права вредност. Проф. Matthews наравно да од овога највише очекује. Ово би нпр. могло дати основицу рационалној фармакологији. Помоћу теорије о јонима могло би се дејство лекарија израчунати с математичком тачношћу. На и на пољу психологије би добили нов поглед у механизам осећаја, о чем данас и не слутимо. Тада би се протумачила и извесна област нервних бо-

лести, као н.пр. код вртоглавице и др., а исто би се тако добио солидан основ и за нервну патологију.

Овде су — као и иначе на овим странама — изложени само заиста постигнути успеси, као резултати дуготрајног рада, даноноћњег експериментисања и духовитих истраживања, при чему су постепено прикупљени мршави залагаји тешко постигнутог сазнања. У самој се ствари овде тиче читаве војске испитивалаца, која је растурена по целој земљи, а која надире напред под невидљивом командом једног заједничког циља и једнаких нада да ће освојити непознати свет, који се налази с оне стране наших првобитних чула.

Чак и прост човек може сад почети да схвата њихову дубоку и практичну вредност, и можда да осећа поштогод од оног дивљења плодовима оног снажног напрезања, које није произишло из жеље за добитком. Овде нас сусреће дубоки хуманизам, већи, ако се не варам, и разумнији од ма ког, који је произведен осећањем или наивном тежњом, да се умање тегобе и неједнакости, којима је испуњен свет свакодневног живота.

Привлачна снага од награда, како материјалних тако и јавних, које играју важну улогу нарочито у америкачком животу, одведе су на другу страну струју од испитивања и размишљања. А као резултат тога јесте, што Америка није задобила онако место на широкој области позитивног сазнања, као што је то Немачка, Француска и друге земље. Нама је потребан светао пример једног здравијег духа, као што нам га пружа нпр. рад Чикашког Универзитета. Нема разлога зашто да су се Дарвини, и Келвини, Берглоти и Вирхови морали родити ван Америке. Као први је услов за то ипак, да се не цене више политичари, који дижу велику дарму, или чак милионари, него они људи, који помажу, да се постепеним напредовањем науке прогна са ове земље болест, оскудица и страх.

с немачког
Рад. К. Таеић

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ОСНОВНИХ ШКОЛА

ОД 1824—1844 ГОДИНЕ

НЕКОЛИКО РЕЧИ НАПРЕД

Када је се Србија ослободила од Турака 1815. године почела је се држава развијати у свима правцима државног живота. Ницале су све нове и нове установе према потребама народним, па и школе су се почеле отварати, и ако никаквог уређења није било, нити га је одмах у почетку стварања државног и могло бити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Школе су дакле старије од њиховога уређења. Тек доцније када је се државне државе колико толико консолидовала, тек је се онда почела обраћати пажња школама и њихову уређењу. Изнајпре је се само спорадично сећала школе централна власт, и у појединим случајевима изазвала неке наредбе и упуства без икаква плана и правца у томе погледу.

Из тих појединачних докумената и ако их је сада још мало остало, ипак се може врло лепо видети слика тадашње школе, и много што шта биће нам од користи при писању историског развитка наших школа уопште а основних на посе.

Те уредбе које су се тикале осн. школа изнајпре је издавао сам Кнез Милош, доцније је то радио у договору с Управителним Советом, а још доцније прешло је то на попечитеља просвете, када школа већ добија свој одређенији тип.

Многе занимљиве поједине ствари из тога доба стварања државног ја сам прикупио из Архива Кнежеве канцеларије и Управителног Совета, и штампам их у овоме листу оним редом, како су издаване, или, ако стоје једна с другом у вези, онда заједно и ако нису из исте године.

Из ових појединих докумената који до сада нису били познати, моћи ћемо у неколико створити себи слику и спољашњег и унутрашњег уређења осн. школе из тога времена, као што ћемо усчити и ону поступност у њихову развијању и све промене које су се у низу тога времена вршиле, док се није дошло до јасних, одређених принципа, на којима је доцније заснован живот школин.

Дим. Ј. Соколовић

I

ОБЈАВЛЕНИЈЕ

Којим даје се на знање целој друшћеству крагујевачкоме, да се житељ и трговац овдашњи Стојко Стојановић поставља Тутором школе крагујевачке, с тим налогом, да он један на дужности учитеља мотри, њих погађа и ајдук им условљени точно и на време исплаћује, без да му се у тај посао ико други ставити може. Надлежним учитељима пак налажем, да се његовом руководству безусловно повинују. Бољег ради веровања утврђујем објавленије ово подписом имена и приложенијем печата мојега.

у Крагујевцу 29. фебруара

1832. год.

(М. П.)

Милош Обреновић

књаз србски

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

II

У Топчидеру 2. јулија 1832.

Директору школа Београдски А. Теодоровићу
у Београду.

Дошло ми је до знања, да сте ви Тому Солара, учитеља Београдског, одлучили од службе, како сте се из Крагујевца вратили у Београд с писмом мојим, које вас поставља директором школа тамошњи. Намјестилисте другог учитеља, мјесто њега, Новаковића по имену, казујући, да је Тома неспособан, а да су у Новаковића сва мудрост и вјешества састављена. Ви сте Солару у један дан службу одказали; и у један дан одлучили га, несматравши на то, да је њега обштво Београдско звало, да му буде учитељ, нити на то, да је сасвим неучтиво и безчовечно, стара и фамилијом оптерећена човека у невреме лишити службе, а без сваке друге мане, само за неку неспособност.

Све ово ваше поступање не само што је неправедно и безчовечно, него је и безпутно зато, што ја нисам писмом мојим дао вама власт, мењати учитеље Београдске, и друге место њих постављати, но само да надзирете над њима, и упућивате их. Мењање њино зависи од мене, који сам вас директором поставио. Без мога знања учинили сте ону промјену. А ја је не примам; већ препоручујем вам, да по пријатију овога писма поставите Тому Солара и опет за учитеља у оној школи, у којој је и био; а Новаковићу дајте пут, надоживши му — да врати новце, које је од обштва унапредак узео, као новце које је пре времена узео.

А у напредак не чините никакви промјена у учитељима школа Београдски без мога знања и питања. Предмети учебни у њима остављају се вашем расположенију, учитељи остају на мом рассмотренију.

Милош Обреновић

Књаз србски

III

Ваша Свјетлост,

Всемилоствивјејши Государу!

Всепокорњејши по дужности обзнањујем, даме овдашње обштво произвело, и по налогу Ваше Свјетлости, предало ми је јучер онет школу, коју сам и примио учити до экзамента.

За које благодарим Вашој Свјетлости, на велику милост Вашу, всевишњи да благословит Ваше свјетло, и праведно, владјеније, но ја довољни речи немам скојима би могао моју благодарност Вашеј Свјетлости принети, молим имајте ме и у будушче у Вашој свјетлој милости, јесам с Високопоштанијем

у Београду 6. Ноемврија 832

Ваше Свјетлости нижајши слуга

Тома Солар

учитељ.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

IV

Ваша Свјетлости,
Милостивјејши Государу!

Повињујући се ми свагдар указама и заповјестима Богодане нам власти, и молимо Свјетлу Власт дабистенам одобрили, даможесе другога учитеља поставити у трећој класи у место Томе Солара, будушчи да обштество шнине задовољно није, нити пах ђаци успјехаваду.

Отеческа милост Свјетлости Ваше свагда су својим Подајницима Благонаклона била; у Надеждисмо да и наша молба презрети се неће. Заостајемо Очекивати Свјетљејше Ваше Милости.

Данно
у Београду 8. децемврија 1832.

Обштина Београдска.

V

Ваша Свјетлост,
Милостивјејши Государу!

Всепокорно молим за ваше Свјетлости обикновену милост, коју изливате на све Ваше подајнике, имајте призреније и на мене бједнога и старога с фамилијом стењајућег, милостиво овдашњем обштеству наложити, да ми даду ону исту плату, коју су до мене учитељима 3-ће класе давали, јербо сам отвећ утјесњен живити са 80 талира платте на годину, при овој скупоћи. За које молим понизно за Ваше Свјетлости милостиво рјешеније, утјехе моје фамилије ради, с високопочитанијем љубећи Десницу вашу, јесам,

у Београду 7. Јануара 1834.

Ваше Свјетлости

нижајши слуга
Тома Солар
учитељ 3-ће класе.

VI

Ваша Свјетлост,
Всемилоствивјејши Государу!

По дужности званија мог следујеће предмете всемилоствивјејшем, Свјетлости Ваше расположенију благовремено и всепокорњејше предложити ускоравам:

1. Школу вњешну мени всемилоствивјејше вовјерену оправити и нужднима потребностима школским снабдјевати, такођер и дрва како за моју собствену, тако и за школску потребу нужна коме, и у колико давати надлежи?

2. Три мјеста Остружница, Рипањ и Велико Село, по сказанију исти мјеста Пароха учитеља како за многочисленну дјечицу, тако и за цркву са школом најтјесније по нашим обредима скопчану необхо-

димо нужно потребују, и всевисочајшег Свјетлости Ваше на то племенито воспитанија и наставленија јуности њихове намјереније одобренеја и налога изискују.

Које Свјетлости Вашој дужностно, и учтивљејше предлагајући, и всемилостивјејшег упуствованија ожидавајући с гљубочајшим страхопочитанијем изумиравам

у Топчидеру 8. Октомврија 832

Ваше Свјетлости
всемилоствивјејшег Государа
всенижајши раб
Атанасије Теодоровић

VII

аша Свјетлости,
всемилоствивјејши Господару!

Исход месеца Августа, с којим се по установљеном обичају и теченије школско окончава, строжајшу ми налаже дужност, настојеће свенижајше, како у одределенију времена, тако и всемилостивјејшем наименованију Особе, под које ми засједанијем у верховном училишном заведенију главни испит започети и окончати надлежи, Свјетлости Вашој прошеније предложити.

Чајећи свисочајшег рјешенија с гљубочајшим страхопочитанијем изумиравам.

У Београду 22. Августа 1832.

Ваше Свјетлости
всемилоствивјејшег Государа
всепокорњејши раб
Атанасије Теодоровић

VIII

Ваша Светлост,
Милостиви Господару!

Суд Наије Ваљевске писмом својим од 13. фебруара т. г. № 46, извештава Суд Народни, да при разлагању Митровског пореза прошле 1832. године, сви кметови Наије ваљевске, који су ради тога у Ваљеву били, заједно с капетанима, представили су Суду, да многи људи у Наији њиховој, који би желели своју децу учити дати, не могу то да учине због оскудности своје, будући да сваки ваља за своје дете учитељу за труд да сам плати; и молили су да би им се височајше дозволило, да у Наији заведу четири Главне, и једну велику школу у Ваљеву, и да у сваку добре учитеље набаве, којима да при располагању пореза плату у порез да прирежу, и отуда плаћају. У прве четири да могу деца научити се ономе, колико им нужно буде на матерњем језику. А у великој петој да се могу и вишима наукама и

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

страннима језицима учити; кое Вашој Светлости ради височајшега и милостивјејшега решенија снајдубљим страхопочитанијем соопштавајући остае

у Крагујевцу 29. марта 1833.

№ 648.

Ваше Светлости
Милостивјејшега Господара
Всепокорњејши
Суд Народни Србски

IX

Бњажевска Свјетлост!
Милостивјејши Государ!

Долу подписати всепокорњејше припадам к ногам вашеја Свјетлости даби на мене сиромаху показали високу отеческу милост, и мене примили у школу овдашњу, да би се могао учити, и како и проче сироте у конаку препитавати се, и нуждним снабдевати. Будући ја сам у Смедереву из благодјејанија учио се, и јесенас на захтевање овамо у Крагујевац с прочи ученици и писмом дошао, које моје друштво све се врати натраг, а мене буде обећано да пречекам док се школа оправи и тако досад ови два месеца служио сам, а сад у нестрпљенију мој жедни прију к наукама усуђујем се с великим страхопочитанијем припасти к ногам вашеја Свјетлости, љубећи скут и очекујући милостивјејшег помилованија, с коим остајем и јесам

у Крагујевцу 7 фебр. 1834.

Вашеја Свјетлости Всепокорњејши
Иван Петровић
ученик из Смедерева

X

Професорима Гимназијалним у Крагујевцу.

Поводом тим, што смо се увјерили, да ученици многим оддохновенијама, која им се дају, време бадава проводе, чрез које не само што се ничему полезном не уче, но у ова свободна времена скитајући се привикавају безпозлезним, и што је много горе, убитачним занимањама, и управо рећи дивљају, да се они само у недељне и празничне дане одмарају, рјешили смо, да се досадашња оддохновенија у четвертак укину, и потому ученици посведневно кромје недељни и празнични дана школу по пропису и обичају да посјештавају.

Ово Рјешеније Наше соопштавамо вам с тим намјеренијем да га јошт данас почнете у испуненије приводити, и да га се свагда у напредак держите.

№ 1896

14. Маја 1836. у Крагујевцу

Милош Обреновић
кваз србски.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

XI СПИСКАЈ

у Књажевству Србије налазећи се учитеља, у Главним и
Нормалним школама Правителственим

Число	Мјесто пребаваницја	ИМЕНА И ПРЕЗИМЕНА	Годишња плата у талирима	Примјечаније
<i>Учители Главни Школа</i>				
1.	Шабачки стар.	Радован Пантелић . . .	150	
2.	„ млађи	Адам Обрадовић . . .	100	
3.	Зајечар. стар.	Исак Облучаревић . . .	150	
4.	„ млађи	Георгије Гашпаровић . .	100	
5.	Чачански „	Живојин Керечки . . .	150	
<i>Учители Нормални Школа</i>				
1.	Лознички стар.	Петар Шаркић . . .	150	
2.	Шабачки „	Димитрије Илић . . .	100	
3.	Ваљевски „	Наум Петровић . . .	150	
4.	Ужички млађи	Љубомир Младеновић . .	100	
5.	Бруснич. „	Јевтимије Косировић . .	100	
6.	Чачански стар.	Теодор Живковић . . .	100	
7.	Ђаранов. „	Кирил Бељански . . .	150	
8.	Крушев. „	Павел Јанковић . . .	150	
9.	Свилајен. „	Павел Ђукић . . .	150	
10.	Ђуприј. млађи	Павел Михаиловић . . .	100	
11.	Параћин. „	Спиридон Јовановић . .	100	
12.	Јагодин. стар.	Павел Крецојевић . . .	150	
13.	Крагујев. „	Георгије Јевгенијевић . .	150	
14.	Београд. „	Михаил Поповић . . .	150	
15.	Смедерев. „	Павел Марковић . . .	150	
16.	Паланач. млађ.	Стојадин Димитријевић .	100	
17.	Пожарев. стар.	Татомир Миловук . . .	150	
18.	Неготин. „	Михаил Пантелић . . .	150	
19.	Милапов. млађи	Григорије Гашпаровић . .	100	
20.	Кладов. „	Павел Атанацковић . . .	100	
21.	Зајечар. „	Јован Јовановић . . .	100	
22.	Гургусов. „	Теодор Обрадовић . . .	150	
23.	Алексин. „	Јован Познановић . . .	150	
Сума у талирима . .			3600	

КП № 353

11. Септембра 1838.

у Крагујевцу.

Попечитељ просвјештенија,
верховни надзиратељ карантина,

Генерал-Мајор

Стефан Стефановић

XII
Ј У Н О С Т

По трудољублеју и способности из учебни Предметов прваго теченија в разреди раздељена.

Старшији

Младши

ПРЕВОСХОДНИ

ПРЕВОСХОДНИ

1. Живадин Весовић
2. Јефрем Андрејевић
3. Гаврил Поповић

1. Радован Јовановић

Перваго разреда

Перваго разреда

1. Стефан Динић
2. Коста Јовановић
3. Јован Радонић
4. Јоаким Поповић
5. Петар Сарачевић
6. Георгије Стефановић
7. Максим Стефановић
8. Стојан Обрадовић
9. Коста Николић
10. Милан Цветковић
11. Јован Јанковић
12. Крста Стојковић
13. Јован Димитријевић

1. Димитрије Николић
2. Коста Маринковић
3. Лазар Дамјановић
4. Стојанче Анђелковић
5. Марко Пантелић
6. Аксентије Туцаковић
7. Арсеније Туцаковић
8. Јован Ђорђевић
9. Неша Вучићевић
10. Никола Милојевић
11. Милош Николић
12. Василије Јаковљевић
13. Ђорђе Јовановић
14. Јеврем Поповић

у Крагујевцу 31. марта
1835.

Илија Мандић
учитељ II-ге нормалне школе.

XIII

Ваше Сјиателство
Милостиви Государ!

Ја долеименовати узимам дерзновеније са страхопочитанијем при-
нети Вашему Сјиателству моју просбу у којој говорим овако:

Ја сам почео од 1805. љета учитељствовати, а народу по мојем
могућству служити, тако сам се до овог времена све једнако у опште-
народнње служби налазио, које у учитељству, које у писарлуку опште-
народне канцеларије бивши онога времена — сад довољно остарјевши
и крјеност изнемогла особито што сам од црквеног пјенија, које се
од учитељства изискује, сакат и рану на тајном мјесту тјела добио;
за које сам г. писарима устмено казао, зато сам службу оставио, и
намјеравам други начин живота себи предузети какав и гди буде? и
с чим истом живити могу. Но будући да се на сваком мјесту од на-
рода како даннодајаније тако и работа изискује под које би и ја
дужан био с народом сносити, — тога ради милостиви Благодјеји

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

припадам с колено приклоњеном молбом љубећи вашу руку и скут молим се да би се на мене смилovali даровати ми мало писма од вашег сијателства да слободан будем од работе и данодајанија општег. Ја не велим да сам заслужио, него из милости и великоблаготуробија вашег остајем со страхопочитованијем надајући се милостивог решенија и јесам покорни.

у Крагујевцу 18. Јунија 1824.

Ј. Ранчић

бивши учитељ београдски

Јего Сијателству Господару Милошу Обреновићу верховному управителу народа сербскога с високим почитанијем

у мјесту.

XIV

Нашему Управителноме Совјету

15. Августа 1836. год.

№ 3289

у Крагујевцу.

Промотривши све списке г. директора свију школа у Отечеству Нашем Радовановића о професорима Гимназијалним, учитељима Правителствени и Обштествени школа, ученицима, школама Правителственим и обштественим и предметима, у њима преподавајемим ранно као и *Наставленије*, које је г. Директор сада за учитеље сочинио, и жели раздати им приликом посјештенија школа, које сада намерава предузети, нашавши списке исте удеветворнима и наставленије опоменуто у своме реду и потврдивши ово именом и печатом мојим ради већег уверенија, да га може свакоме учитељу показати, препоручујемо Нашему Управителноме Совјету да га он преда г. Директору Наши школа и објави му, да он Наставленије, њиме сочињено за учитеље, учитељима слободно разда при посјештенију школа, које сада одма нека предузме, казавши при том учитељима, да ће сваки онај своје учитељско званије оддржати, који се унапредак сходно Наставленију овоме владао буде, негледећи на то, што је гди кои от њи досад погрјешавао против учињене дужности и правила пристojности.

Милош Обреновић

књаз сербски

XV

Нашему Управителноме Совјету

Достовјерно, к негодованију Нашему, дознали смо, да се неки учитељи очуждавају цркве, небрежљиво и не на време доходећи на Богослуженија, и нехранећи пост, и шта више јавно нарушавајући га. Само учитељско званије носи са собом ту дужност, да учитељ перво као Христијанин, а друго као наставник дјецe, будуће подпоре Оте-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

www.unilj.rs

чства, треба да долази благовремено у недељне и празничне дане у цркву на Богослуженија; да тим врученој себи на обученија младежи покаже примјер, да би она, видећи свога наставника, како је приљезан, благоговјетан и ревностан Христијанин, охотније долазила у цркву на Богослуженија, и у Православној вјери све већма и већма утврђавала се. Ктому справедљиво изискује од учитеља и то, да дужности чтенија и пјенија у цркви исполњава.

Овако чинећи бити ће учитељ не само словом но и дјелом, и самим примјером учитељ, у противном случају био би само зловредни, гнусни и казни достојни развратитељ вовјерене му јуности; јербо ако је истина да речи уче; то је такође цјела истина, да примери вуку.

Собштавајући ово Совјету, препоручујемо, да посредством Исправничества рјешеније ово Наше срезским старјешинама, а посредством школског директора свима учитељима циркулирати даде, с препоруком како на Исправничества и Срезске старјешине, тако и на школског Директора, да ово рјешеније Наше точно подржавају, никаквог учитеља, који би противу овог преступио, не штедећи, да се предуреди развраћеније, и уведе право и чисто воспитаније јуности на истину Отчества ползу.

№ 3398

22. Августа 1837.
у Крагујевцу.

Милош Обреновић
књаз сербски

XVI

КАТАЛОГ

Назначеније ученика они, који су се како у прави и узученију учебни предмета от прочи соученика своји отликовали

Число	Имена учеников	Имена и презвишча Родителеј	Характер Родитеља
1.	Милош Станковић	Никола Станковић	капетан остружнички
2.	Стефан Марковић	Брату Јован	купец
3.	Станко Петровић	вдова	убоги
4.	Алимџије Гавриловић	Гаврил	из села Грушца
5.	Стефан Јовановић	Брату Живка	купец
6.	Стефан Јовановић	Јован	капамаџија
7.	Наум Тодоровић	Теодор	касапин
8.	Спиридон Радосављевић	оца Дине	вдова
9.	Павел Георгијевић	Георгије	земљеделац
10.	Глигорије Петровић	Петар Лазаревић	капетан Београдски
11.	Аксентије Миленковић	вдова	убоги
12.	Симеон Милојевић	Милоје из села Чумића	купец
13.	Стојан Јовановић	вдова	убоги
14.	Димитрије Николић	Никола Црнобарац	купец
15.	Давид Данић	вдова	убоги
16.	Милоје Стојковић	Стојко из села Губеревца	купец
17.	Димитрије Милошевић	вдова	убоги

1836 год. у Београду

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibg.rs

Свију у Њџажеству Србији находeћи

Число	Окрузије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обштествена?	Баква је плата учитеља?
1.	У Туирском окрузију, срезу Ресавском, у Свидајенцу	Старија класа	Правителствена	150 талира годишње
2.	Истог окрузија, срезу Туирског, у Туирији	Млађа класа	Правителствена	100 талира годишње
3.	Истог окрузија, у Параћину	»	Обштествена	Плаћају деца по 60 пара чаршиски на месец
4.	У Пожаревачком окрузију, срезу моравском, у Пожаревцу	Старија класа	Обе Правителствене	Старијег 150, млађег 100 талира годишње
5.		Млађа класа		
6.	У истом окрузију, срезу Пекском у Великом Градишту	»	Обштествена	1200 гроша чаршиски, на годину
7.	Пожаревач. окруз. срезу Рамском, у селу Смољинцу	»	Селска	По дванциг на месец од детета
8.	У истом окрузију и срезу, у селу Кисиљеву	»	Селска	Од детета, по 26 гроша чарш. на пола године
9.	Пожарев. окруз. срезу Пекском, у селу Средњеву	»	Селска	400 гроша чарш., и 200 ока ране на годину
10.	Пожарев. окруз. срезу Моравском, у селу Свињу	»	Селска	По дванциг од детета на месец и ране нешто
11.	Пожарев. окруз. срезу Моравском, у селу Ореовцу	»	Селска	По два талира на месец од детета
12.	Истог окрузија и срезу у селу Прву	»	Селска	По дванциг на месец од детета

се школа и ученика у 1836 години

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Примјечанија о неким школама
74.	»	Зданије школско овде само за нужду ваља; јербо је и ниско, и тамно, а и неоправно. Па шта више собица учитељева из школе врата имају.	Много би сходније цели било, кад би се обе ове класе, и старија и млађа у једном мјесту сојединиле. Тако би деца боље и више учили; а учитељ старије класе неби се морао занимати с предметима учитеља млађе класе.
25.	»	Овде још никаквог школског зданија неима; него ђаци се скупиљају у туђој кући некој на горњем боју.	
93.	»	Неима ни овде никаквог школског зданија; него деца у <i>цркви</i> се скупиљају, и тамо уче.	Обштво је доста повелико и имућно; могло би о свом трошку нуждно зданије школско отградити.
51.	»	И овде зданије школско је неоправно, и мало потесно. Требало би и да се оправи, и ако је могућно и разпространи.	
40.	»		
60.	»	Добро је зданије школско овде.	
13.	»	Селска кућа.	
13.	»	Селска кућа.	
Незна се, јербо је о Бурђеву дне на место отишао, да онда децу кући	177.	Селска кућа.	
12.	»	Селска кућа.	
3.	»	Селска кућа.	
7.	»	Селска кућа.	

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Число	Окружије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обштествена?	Каква је плата учитеља?
13. 14.	У крајинском округу у Неготину	Старија класа Млађа класа	Обе правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње
15.	У крајинском окружију у Кладову	»	Обштествена	1500 гроша чаршијски на годину
16.	Истог окружија, у селу Текије	»	Обштествена	600 гроша чаршијски на годину
17.	У крајинском окружију Поречко-Речком срезу, у Милановцу	»	Обштествена	135 талира годишње
18. 19.	У приречком окружију у Зајечару	Старија класа Млађа класа	Обе правителствене	Старије 150, а млађег 100 талира годишње
20.	У Бањском окружију срезу Тимочком у Гургусовцу	Старија класа	Правителствена	150 талира годишње
21.	У истом окружију, срезу Заглавском у Бањи	Млађа класа	Правителствена	100 талира годишње
22.	У Бањском окружију срезу сврљичком, у Белом Поточу	»	Селска	2 гроша на месец од детета и рана
23.	Истог окружија и среза, у селу Бело-Иње	»	Селска	Такође по 2 гроша од детета и рану
24.	У Бањском окружију, срезу Алексиначком, у Алексинцу	»	Обштествена	Од детета по цванциг

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Примјечанија о неким школама
30. 64.	»	Школско зданије врло је добро у обема класама.	Млађи учитељ због тога, што табле у школи неима, није численицу ни почео деци предавати. Но наложено му је да предаје на памет рачун, док табле не добије.
34.	»	Има неко школско зданије, но са свим утјеснено, и мало, нити може онде дуже остати, због мношине деце.	
18.	»	Селска школа, добра.	
56.	202.	Зданије школско добро је.	
37. 37.	»	Нема никаквог школског зданија. Но приликом посјештенија ови школа, Висок, Г. Полковник Ст. Стојановић, обреко је, да ће с концем ове године и школско зданије, као што је и црква, готово бити.	
64.	»	Изрјадно, и прекарсно школско зданије.	Добро би било, кад би и ове школе, обе у једном мјесту сојединиле се, да би деца и у млађој, и у старијој класи совршеније учити могла; из истог узрока, као и у Ћупријским школама.
35.	»	Зданија школског неима никаквог, а обштество је и малено и сиромашно, да би само могло школу саградити.	
22.	»	Као селска школа добра.	
20.	»	Као селска школа добра.	
19.	»	Неима школског зданија никаквог. Но речено је, да ће се о зидању цркве у Алексици, и школа задати. Да би се ово извршило, пожеланији достојно би било.	

Число	Окружије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обштемствена?	Каква је плата учитеља?
25.	Окружије Вањско, срез Ражањски у Ражњу	Млађа класа	Обштемствена	Такођер од детета по цванциг
26. 27.	У кружевачком окружију у Крушевцу	Старија класа и млађа	Обе правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње
28. 29.	У Јагодинском окружију срезу Темњињском. у Јагодини	Старија класа и млађа	Обе правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње
30.	У Јагодинском окружију у срезу Јагодинском у Винограчи	»	Селска	400 гроша и рану на годину
31.	У истом окружију срезу Темњињском, у Јасики	»	Обштемствена	Од детета по пол цванцига на месец
32. 33.	У Смедеревском окружију у Смедереву	Класа, старија и млађа	Обе правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње Од Бурђева две 1836 плаћа га обштемство
34.	У истом окружију, срезу Јасеничком у Паланци	»	Обштемствена	На годину 1100 гроша чаршијски
35.	Истог окружија, срезу Подунавског, у Колларима	»	Обштемствена	По два гроша на месец од детета

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Примјечанија о неким школама
9.	169.	Неима ни овде школског зданија, но у приватној кући куше се деца, и обучавају.	Обштество жели, да и школско зданије има, него је сиромашно доста, и без помоћи неби у том усијело. Из ове школе деца су се разишла околу Петрова дне. Тако и школа морала престати.
43. 54.	97.	Овде школско зданије није најбоље. Јербо од једне собе начињене су две. Зато су врло малене; и поред тога што се год у једној школи говори, то се у другој све чује, јербо је средњи зид врло хрђав.	Зато сад намјерава обштество од турске памије школу саградити.
47. 51.	98.	Школско зданије добро је за оба класе.	
14.	»	Селска кућа.	
10.	24.	Селска кућа.	
47. 91.	»	Има неко школско зданије, но према множини деце врло је малено. Зато је радо како Сл. Исправничество, тако и обштество, да, кад би дозвољеније од Више власти добили, или онде зданије школско продуже, или да онде, гди цркву задати намеравају, и школу саграде. — У првом случају морали би, једно 2 зата места од плаца г. кметана јагодинског Стевча који је плац до школе, добити.	
28.	»	Зданије школско добро је, но неоправно.	
9.	175.	Школско зданије худо је и врло малено.	

Число	Окружије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обшћествена?	Каква је плата учитеља?
36.	У Београдском окружију у Београду	Најстарија класа		Најстаријег 150
37.	»	Средња	Све три обшћествене	Средњег 170
38.	»	Најмлађа		Најмлађег 125
39.	У истом окружију, срезу Подунавском, у Гроцкој	»	Обшћествена	Има на годину 1400 гроша чарш. Половину плаћа обшћество а другу деца
40.	Београдском окруж. срезу Подунавском у Рипњу	»	Селска	На годину 560 гроша од обшћества
41.	У Шабачком окружију у Шабцу	Старија, и	Обе Правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње
42.	»	млађа		
43.	У истом окружију у Митровици	»	Обшћествена	Од детета по цванциг на месец
44.	У Подринском окружију у Лозници	Старија класа	Правителствена	150 талира годишње
45.	У ваљевском окружију у Ваљеву	Млађа класа	Правителствена	100 талира годишње
46.	У истом окружију, срезу Посавском у Палежу	»	Обшћествена	50 талира годишње

www.unilj.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Примјечанија о неким школама
54. 78. 140.	» » »	Овде у поглавитом мјесту Србије, зданије школско врло је худо; или да речем никакво. Јербо не само што је за мношину деце веома мало, него и у низи; због тога кад је киша повећа, често се догађа, да по више дана деца по благу које се од киша сливени у школи начини, газити, и у благу седити морају. Обштество би врло радо друго ново зданије зидати хотјело, кад би само дозвољеније од више власти добило. Ово би издејствовања достојно било, сотом више, што као у главном Србије мјесту и инострани школу посјештавају.	
26.	»	Добро је зданије школско.	
6.	304.	Селска кућа.	
36. 89.	» »	Школско зданије добро је за обе класе.	
26.	151.	Зданије школско мало је према множини деце, која се из околних села овамо сбирају.	
38.	38.	Зданија школског овдје, као и цркве, неима никаквог. А обштество није у стању само без какве помоћи, школу саградити. За сада деца се у туђој некој, но потесној кући — скупају и тамо обучавају. —	
70.	»	Школско зданије добро је.	
19.	»	Зданије школско добро је, но неоправно.	

Число	Окружије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обштествена?	Каква је плата учитељима?
47.	У истом окружију, срезу Подгорском у Ђелији	Млађа класа	Селска	Од детета по цванциг
48.	У Ужичком окружију, у Ужици	»	Правителствена	100 талира годишње
49.	У истом окружију, у срезу Моравском, у Ивањици	»	Обштествена	Од детета по цванциг
50.	У истом окружију у Манастиру Годовику	»	Селска	Од детета по 2 ¹ / ₂ гроша на месец
51.	У окружију Чачанско-Рудничком, у Чачку	Млађа класа	Правителствена	100 талира годишње
52.	У Рудничко-Чачанском окружију, у Врусници	Млађа класа	Правителствена	100 талира годишње
53.	У истом окружију, срезу Саманском у Карановцу	»	Обштествена	600 гроша годишње
54.	У Крагујевачком окружију, у Крагујевцу	Старија класа, и млађа	Обе правителствене	Старијег 150, а млађег 100 талира годишње
55.	»			
56.	У истом окружију срезу Лепеничком, у Жабари	»	Селска	Од детета по цванциг на месец
57.	У истом окружију и срезу у Баточини	»	Селска	Од детета по цванциг на месец
58.	У истом окружију и срезу у Рачи	»	Селска	Од детета по 4 гроша на месец
59.	Истог окружија и среза у Чумићу	»	Селска	Од детета по цванциг на месец
60.	Истог окружија и среза у Багрдану	»	Селска	Од детета по цванциг на месец

www.cmlib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Примјечанија о неким школама
8.	97.		
58.	»	Зданија школског овде неима никаквог, него деца у туђој кући скуљају се и уче.	Овде ће зданије за Исправничество окр. Ужичког, које се ново зида, скоро готово бити; зато би се школа могла премјестити у садашње зданије суда.
29.	»	Школско зданије и црква овдје је у зданију магистратском. Обштество је врло малено.	
12.	94.	Добро је школско зданије.	
69.	»		
45.	»	Овдје, будући, да школског неима, то С.л. Исправничество, хоће стари конач Г. Милана покојног, за школу да определи, и тамо школу премести.	Зданија никаквог.
47.	161.	Зданије школско добро је.	
43.	»	Добро је зданије школско.	
95.	»		
7.	»	И овде је добро школско зданије.	
8.	»	Неима никаквог школског зданија.	Из ове школе деца су се разишла около Петрова дне, по приватном достојерном доношенију; због тога, што учитељ с малом платом, није се мого издржавати.
14.	»	Мало и худо школско зданије.	
17.	»	Селска кућа.	
14.	198.	Селска кућа, прилична.	
Обшта сума	2.273.		

Число ових 60 школа, нашло се при првом посјештенију свију
Има још неколико школа, које су приликом првог посјештенија

Число	Окружије, срез и мјесто	Класа, старија или млађа	Чија је школа? Правителствена или Обштествена?	Каква је плата учитељима?
<i>I У окружију Шабачком</i>				
1.	У Шеварицама, среза Мачванског		Обштествена	Сви у овим школама постављени учитељи имају по 60 талира плате годишње.
2.	У Богатићу, среза Мачванског		»	
3.	У Ориду, среза Посавине Шабачке		»	
4.	У Јаловику, среза Посавине Шабачке		»	
5.	У Свилеуви, среза Тамнаве Шабачке		»	
6.	У Накучанима, среза Поцерског Шабачког окр.		»	
<i>II У окружију Валеваком</i>				
1.	У Каменици среза Подгорског		Обштествена	50 талира годишње
<i>III У окружију Ужичком</i>				
1.	У Белој Цркви, среза Црногорског		Обштествена	60 талира годишње

Свега дакле има за сада **68** школа у Књажевству Србији: Из *Двадесет и пет* јесу *правителствене*; *11. Старији* и *14 млађи* класа; сирјеч, који учитеље обшества сама каквог места плаћају, или такве
Има и у Крушевачком округу у Осаници, среза Третеничког школа, Нема никаквог зданија. Сума свију ученика с ови 10 = 2.283.

У Крагујевцу
20 Јулија 1836. год.

школа у Књажевству Србији, и у њима налазећи се 2.273 ученика. Његовог установљене, у следећућим окрузима:

Число ученика	Обшта сума ученика	Описаније зданија исти школа	Пзимјечанија о неким школама
		Школска зданија свуда су по свима преднаведеним селима добра и про- страна.	Сам народ окружија овог желио је, при прквма имајући красна школска зданија, и учитеље добити, које му је одма и учињено, и жељи његовој удевалтворено.
>	>	И овдје школско зданије добро је.	Такођер и Ваљевског окружија народ, желио је учитеља имати.
>	>	Зданије школско и овдје добро је.	Исто тако и реченог среза народ захтевао је код речене школе учитеља.

међу који:

а проче *четрдесет и три*, или су у строгом смислу *обществене*; такове најпосле, где учитеље сама деца издржавају, и платом и раном. обществена, од детета по два гроша и по 2¹/₂ на месец, 10 ученика.

Петар Радовановић
Директор свију школа у Србији.

ОСМОТРЕНИЈЕ

Учебни предмета, који су за прво течење 1886 године
предавани у школама:

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
I. У округу Ђуприском :				
1.	<i>У Куријској :</i> 1. Молитве; 2. Катихизис; 3. Свјашчена Историја. 4. Численица, 5. Срицање буквара, 6. Читање часловца и Псалтира, 7. Упражњење у писању.			Врло хрђаво.
2.	<i>У Свилањачкој :</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Познавање писмена и срицање, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Познавање цифри и сва четири вида Численице, 7. Почетак Граматике српске, 8. Упражњење у писању.			Средње.
3.			<i>У Параћинској :</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање буквара, 5. И читање, 6. Читање Часловца и Псалтира, 7. Численице 4 вида, 8. Упражњење у писању.	Средње.
II. У окружију Пожаревачком :				
4.	<i>У Пожаревачкој :</i> 1. Молитве, 2. Познавање писмена и читање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Упражњење у писању. Наложено је учитељу ове класе, да из Численице бар познавање цифри и прва два вида предаје.			Хрђаво.
5.			<i>У Пожаревачкој :</i> 1. Катихизис цео, 2. Свјашчена Историја цела, 3. Читање Часлов-	

WWW.UNILIB.RS

1. Правителственим

2. Обштемственим

Како је испит семестрални пзишао

а) у млађој класи

б) у старијој класи

Число

6.

ца, 4. Псалтира целог, 5. Удуствовање у Славенску Граматику, 6. Численице 4 вида, 7. Упражненије у писању, и 8. Законне Молитве.

Добро.

У Велико-Градиштанској :

1. Молитве, 2. Толковање Катихизиса, 3. Свјашчена Историја, 4. Познавање писмена, срицање и читање буквара, 5. Читање Часовца и Псалтира, 6. Численица, 7. Правописање и упражненије у писању, 8. Немачко читеније и нешто разговарање немачки.

Похвално.*

У Смолиницу :

1. Молитве, 2. Читање буквара, 3. Часовца, 4. Псалтира, 5. Численица 3 вида, 6. Упражненије у писању.

Добро.

У Кисилеву :

1. Молитве, 2. Читање буквара, 4. Численице 1 вид, 5. Упражненије у писању.

Врло хрђаво.

У Средњеву :

Новоизабраном учитељу казано је шта да предаје.

У Свињу :

1. Молитве, 2. Буквар, 3. Читање Часовца и Псалтира, 4. Численица, 5. Упражненије у писању.

Средње.

У Ореовцу :

Предмети обично предавајем у селским школама.

Три ђака добро су одговарала.

У Прву :

Такођер исти они предмети, који и у прочим селским школама.

Нису била деца скућена, како би се видети могло, какав успех су учинила.

12.

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
III. У Крајинском окружију:				
13.	<i>У Неготинској:</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Читање Часловца.			Средње.
14.	<i>У Неготинској:</i> 1. Катихизис, 2. Свјашчена Историја, 3. Граматика Славенска, 4. Численица сва 4 вида, 5. Читање Псалтира, 6. Упражненије у писању.			Добро, но може и боље бити.
15.			<i>У Кладову:</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Читање буквара, 5. Часловца, 6. Псалтира, 7. Численице сва 4 вида, 8. Упражненије у писању.	Добро.
16.			<i>У Милаовцу:</i> 1. Молитве, 2. Катихизис цео, 3. Свјашчена Историја цела, 4. Историја цркворна, 5. Срицање и читање буквара, 6. Читање Часловца и псалтира, 7. Читање Немачког буквара из Речника Немачког на памет, 8. Граматика Славенска, 9. Численице 4 вида, 10. Упражненије у писању.	Врло добро и похвално.
17.			<i>У Текијама:</i> 1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара и 3. Читање Часловца.	Врло хрђаво.
IV. У Црноречком окружију:				
18.	<i>У Заичарској:</i> 1. Молитве, 2. Срицање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Численице 1-ви вид, 5. Катихизис, 6. Упражненије у писању.			Средње.

WWW.NILIB.RS

Число

1. Правителственим

2. Обштественим

Како је испит семестрални изишао

а) у млађој класи

б) у старијој класи

19.

У Заичарској:

1. Катихизис, 2. Читање Часловца, 3. Псалтира, 4. Правписање, 5. Граматика Славенска, 6. Историја Србска, 7. Численица сва 4 вида, 8. Упражненије у писању.

Добро.

20.

У Банској:

1. Молитве, 2. Буквар, 3. Читање Часловца, 4. Псалтира, 5. Численица, 6. Упражненије у писању.

V. У окружију Бањском:

Прилично добро. Наложено му да и Катихизис предаје.

21.

У Гургусовачкој:

1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Буквар, 5. Читање Часловца, 6. Читање Псалтира, 7. Численице два вида, 8. Упражненије у писању.

О овом првом посјетенију није се могло испит правити држати, јербо је новопостављени учитељ предложио предмете само 7 дана предавао преко свега увидило се, да ће деца добро усевати; јербо је учитељ ђаке добро уредио а и сам је ревностан.

22.

У Алексиначкој:

1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Псалтира, 5. Численица, 6. Упражненије у писању.

Због тога што учитељ није децу за II-го четеније сакупио, није се испит могло ни држати.

23.

У Ражањској:

1. Молитве, 2. Срицање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Псалтира, 5. Упражненије у писању.

Средње.

24.
25.

У Бело-Ињској и Бело-Поточкој:

1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Буквар, 4. Читање Часловца, 5. Псалтира, 6. Численица, 7. Упражненије у писању. А у Бело-ињској и правписање.

Као од селски учитеља, добро у обема школама.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Число	1. Правитељственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) т старијој класи		
VI. У крушевачком окружију:				
26.	<i>У Крушевачкој:</i> 1. Молитва, 2. Свјашчена Историја, 3. Срицање буквара, 4. Читање Часловца, 5. Численица, 6. Упражненије у писању.			Средње.
27.	<i>У Крушевачкој:</i> 1. Наука Христијанска, 2. Свјашчена Историја, 3. Читање Псалтира, 4. Славенска Граматика, 5. Историја Србска, 6. Численица, 7. Упражненије у писању.			Похвално добро.
28.			<i>У Осатичкој:</i> 1. Молитве, 2. Буквар, 3. Часловац, 4. Псалтир, 5. Мало рачуна, 6. Упражненије у писању.	Средње.
VII. У Јагодинском окружију:				
29.	<i>У Јагодинској:</i> 1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Численица I-ви вид, 5. Упражненије у писању.			Хрђаво.
30.	<i>У Јагодинској:</i> 1. Наука Христијанска, 2. Свјашчена Историја, 3. Читање Часловца, 4. Псалтира, 5. Граматика Србска, 6. Историја Србска, 7. Численица, 8. Упражненије у писању.			Средње, по може и боље.
31.			<i>У селу Виторачи,</i> само буквари и молитве. Наложено му је да и проче предмете за селске школе прописане предаје.	
32.			<i>у Јасики,</i> само буквар и Часловац. Исто тако и овому наложено је, шта да предаје.	

WWW.UNILIB.RS

Числ. 33. 34. 35. 36. 37.

1. Правителственим

2. Обштественим

Како је испит семестрални изишао

а) у млађој класи

б) у старијој класи

VIII. У Смедеревском окружију:

33. *У Смедеревској:*
1. Молитва, 2. Срицање и читање буквара, 3. Читање Часловца, 4. Из Численнице таблицу умноженија, 5. Упражненије у писању.

Добро; ове класе учитељу наложено, шта и колико више по пропису да предаје.

34. *У Смедеревској:*
1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Церковна Историја, 4. Читање Часловца и Псалтира, 5. Из Численнице познавање и изговарање чисала: четири вида и правило тројно, 6. Упражненије у писању и диктандо, 7. Славенска Граматика.

Средње.

35. *У Паланачкој:*
1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 3. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца, 6. Псалтир, 7. Из Численнице од почетка до разбијенија, 8. Упражненије у писању.

Добро.

36. *У Колларима:*
1. Молитве, 2. Свјашчена Историја, 3. Срицање и читање буквара, 4. Читање Часловца, 5. Численница, 6. Упражненије у писању.

Добро.

IX. У окружију Београдском:

37. *У Београд, најстаријој:*
1. Наука Христијанска цела, 2. Свјашчена Историја, 3. Читање целог Псалтира, 4. Срицање и читање Немачко, 5. Граматика Србска, 6. Историја Србска, 7. Земљописаније, 8. Из Численнице сва 4 вида и разбијенија, 9. Упражненије у Србском и Немачком.

Врло добро. Деца ове класе особито лепо пишу.

WWW.UNILIB.RS

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестралпи изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
38.			<p><i>У Средњој класи Београдској</i></p> <p>1. Катихизис, 2. Свјашчена Историја цела, 3. Читање Часловца, 4. Читање Псалтира, 5. Численица прва два вида, 6. Упражненије у писању.</p>	Добро.
39.			<p><i>У Најмлађој класи Београдској:</i></p> <p>1. Познавање писмена и срицање и читање буквара, 2. Читање Часловца, 3. Бројење, познавање числа и записивање, 4. Упражненије у писању.</p>	Средње.
40.			<p><i>У Грачанској школи:</i></p> <p>1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца, 6. Численица сва 4 вида, 7. Упражненије у писању.</p>	Средње.
41.			<p><i>У Селској школи у Ришњу:</i></p> <p>1. Молитве, 2. Буквар, 3. Часловац, 4. Псалтир, 5. Численица, 6. Упражненије у писању.</p>	За селску децу добро.
Х. У Шабачком окружију:				
42.	<p><i>У Шабачкој:</i></p> <p>1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Свјашчена Историја, 4. Из Численице прва два вида, 5. Читање Часловца, 6. Упражненије у писању.</p>			Средње.
43.	<p><i>У Шабачкој:</i></p> <p>1. Катихизис, 2. Посебне молитве, 3. Читање Псалтира, 4. Всемирна Историја, 5. Землописаније, 6. Славенска Граматика, 7. Численица, 8. Упражненије у писању.</p>			Добро.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
44.			<p><i>У Митровици:</i> 1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Катихизис, 4. Свјашчена Историја, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Упражненије у писању.</p>	Средње.
XI. У Подринском окружију:				
45.			<p><i>У Лозничкој:</i> 1. Молитве Законне, 2. Свјашчена Историја, 3. Катихизис, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Численице сва 4 вида, 7. Упражненије у писању.</p>	Добро.
XII. У Ваљевском окружију:				
46.			<p><i>У Ваљевској:</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Граматика Славенска, 7. Историја Србска, 8. Численица 4 вида, 9. Упражненије у писању.</p>	Средње.
47.			<p><i>У Палежској школи:</i> 1. Молитве законне, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Численица, 7. Упражненије у писању.</p>	Средње.
48.			<p><i>У Селској школи у Белији предаје се само буквар.</i></p>	Средње.
XIII. У Ужичком окружију:				
49.			<p><i>У Ужичкој школи:</i> 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Славенска гра-</p>	Добро, но обећава учитељ и бољи успјех временом, јербо је само од 3 месеца овдје учитељ. —

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
50.	матика, 4. Численица сва 4 вида, 8. Упражненије у писању.		У <i>Ивањичкој школи</i> : 1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Читање Часловца и Псалтира, 4. Численица два вида, 5. Упражненије у писању.	Врло слаб и мали усвјех деца су учили.
51.			У <i>Монастиру Годовику</i> : предају се предмети, као и по прочи сели.	Деца добро уче.
XIV. У Рудничко-Чачанском окружију:				
52.	У <i>Чачанској школи</i> : 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца, 6. Читање Псалтира, 7. Численице 4 вида, 8. Упражненије у писању.			Испит није се могло због тога држати, што су се деца кући поразилазала; зато што је заданије старо школско разрушено, а ново никакво ограђено није, у кому би се деца скупљала.
53.	У <i>Брусничкој школи</i> : 1. Молитве законне, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца и Псалтира, 6. Численица, 7. Упражненије у писању.			Средње.
54.			У <i>Карановачкој школи</i> : 1. Молитве, 2. Свјашчена Историја, 3. Буквар, 4. Читање Часловца, 5. Читање Псалтира, 6. Катихизис мали.	Средње.
XV. У Крагујевачком окружију:				
55.	У <i>Крагујевачкој школи</i> : 1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Свјашчена Историја, 4. Срицање и читање буквара, 5. Читање Часловца, 6. Из Численице два вида.			Добро.

WWW.UNILIB.RS

Число	1. Правителственим		2. Обштественим	Како је испит семестрални изишао
	а) у млађој класи	б) у старијој класи		
56.		<p><i>У Крагујевачкој :</i></p> <p>1. Катихизис до краја, 2. Свјашчена Историја цела, 3. Читање Псалтира целог, 4. Србска Граматика, 5. Србска Историја од почетка, до кнеза Лазара, 6. Земљописаније, 7. Из Численице сва 4 вида, 8. Упражненије у писању.</p>		Добро.
57.			<p><i>У Жаварској школи :</i></p> <p>1. Молитве, 2. Часловац, 3. Псалтир, 4. Численица, 5. Упражненије у писању.</p>	Средње.
58.			<p><i>У Чумићској школи :</i></p> <p>1. Молитве, 2. Катихизис, 3. Читање Псалтира, 4. Численица, 5. Упражненија у писању</p>	Средње.
59.			<p><i>У Рачанској школи :</i></p> <p>1. Молитве, 2. Срицање и читање буквара, 3. Читање Часловца и Псалтира, 4. Численица, 5. Упражненије у писању.</p>	Средње.
60.			<p><i>У Багочинској школи :</i></p> <p>1. Молитве, 2. Срицање и читање Буквара, 3. Читање Часловца и Псалтира, 4. Численица, 5. Упражненије у писању.</p>	Средње.
61.			<p><i>У Багрданској :</i></p> <p>1. Молитве, 2. Буквар, 3. Читање Часловца и Псалтира, 4. Численица, 5. Упражненије у писању.</p>	Средње.

У следујућим, приликом посјештенија овог школског Шабачког, Вављевског, и Ужичког Окружија, новопостављеним сеоским школама, предају се предмети учебни (који су учитељима особени школа и прописани), они исти, који и у прочим селским школама:

1. У Шабачком окружију: У Шеваричкој школи
 2. » » » У Богатићској школи
 3. » » » У Оридској школи
 4. » » » У Јаловичкој школи
 5. » » » У Свелеувској школи
 6. » » » У Накучанској школи
 7. У Ваљевском окружију: У Каменичкој школи
 8. У Ужичком окружију: У Белоцркванској школи

У овим школама испит се није могао држати, јер бо су у Шабачком окружију 1. Јунија т. г. а у Ваљевском 9. Јулија т. г. у Ужичком пак 15. Јулија т. г. учитељи постављени. Моћиће се приликом другог посјештенија испит држати.

В прочем зависиће од способности, и благоразумија учитеља, и од успјеха ученика, хоће ли, и може ли се у овим школама, предмет који важни предавати.

Сви су учитељи до сад оно, онолико, и онако из учебни предмета свои класа предавали, како је кои знао, и хтео. Тако, сваки је по својој способности, и по снисканој науци мањи или већи успјех е децом учинио и показао.

Онима учитељима, који нису знали, или нису хотели оне предмете, онако, и онолико из исти предмета својим ученицима, кои, како, и колико би за њиову класу предавати се имали, наложено је: шта, колико и како у будуће да предавати морају, и да ред у предавању онај набљудавају, кои им је строжајше прописан. А да би бољи напредак и успјех деца у школама имала и учинити могла, — да би већу ревност и приљезаније учитељи у школи својој употребили, постарало се својеки о првом посјештенију школа.

Колико су учитељи с повјереном себи дјечицом у тому успјели, како су дјецу обучавали, и јесу ли барем знаке поправленија (разумјева се о небрижљивим и неревностним) дали, увиди ће се о другом посјештенију свију школа у Србији.

У Крагујевцу 28. Јулија 836.

Петар Радовановић
 Директор свију школа у Србији.

СТАТИСТИКА НАСТАВЕ

Како споро иде са разрађивањем статистичких података, а много спорије са штампањем статистике,¹ то смо и за раније године износили у „Просветном гласнику“ укратко податке о најважнијим статистичким моментима, као што ћемо и сада изнети упоредо за осталих пет година.

¹ Пршле године с пролећа дана је у штампу Статистика наставе за 1901 и 1902 школ. год., а тек сад је довршено штампање.

1. Универзитет

Универзитет (Велика Школа) имао је у школској години

	наставника
1902	59
1903	57
1904	60
1905	65
1906	67

У Универзитету је било у школској години

	I семестра II семестра	
	фака	
1902	395	358
1903	465	418
1904	490	462
1905	618	567
1906	780	694

На укупно издржавање Универзитета утрошено је

године	динара
1902	334.916-90
1903	317.322-33
1904	344.879-00
1905	351.309-99
1906	493.000-00

Просечни издатак на једнога студента Универзитета, рачунајући с бројем студената у другоме семестру, износио је

у години	динара
1902	935.52
1903	759.14
1904	746.00
1905	619.59
1806	710-37

2. Богословије

И Богословија (стара) и Богословија Св. Саве имале су наставника, и то

у години	Богословија	Богословија Св. Саве	обе
1902	14	8	22
1903	8	8	16
1904	—	8	8
1905	—	13	13
1906	—	12	12

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У почетку школске године имале су ђака

у години	Богословија	Богословија Св. Саве	обе
1902	207	90	297
1903	75	125	200
1904	—	177	177
1905	—	221	221
1906	—	263	263

На крају школске године имале су ђака

у години	Богословија	Богословија Св. Саве	обе
1902	204	88	292
1903	72	121	193
1904	—	174	174
1905	—	218	218
1906	—	258	258

Издатак на издржавање богословија износио је динара

у години	Богословија	Богословија Св. Саве	обе
1902	40.706·90	56.107·41	96.814·31
1903	36.222·78	50.931·78	87.154·56
1904	—	144.285·00	144.285·00
1905	—	178.247·08	178.247·08
1906	—	169.325·00	169.325·00

Просечни издатак на једног ученика богословија износио је, и то

у години	Богословија	Богословија Св. Саве	свега
1902	199·54	637·58	331·56
1903	503·09	420·92	451·58
1904	—	829·00	829·00
1905	—	817·65	817·65
1906	—	656·30	656·30

3. Учитељске школе

А. Учитељске школе мушке

Ове су школе имале наставника

у години	алексиначка	јагодинска	обе
1902	13	16	29
1903	12	14	26
1904	15	14	29
1905	14	15	29
1906	11	14	25

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

WWW.UNILIB.RU

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у почетку школске године имале су ђака учитељске школе

у години	алексиначка	јагодинска	обе
1902	156	110	266
1903	163	104	267
1904	185	103	288
1905	116	99	215
1906	73	105	178

На крају године имале су ђака учитељске школе

у години	алексиначка	јагодинска	обе
1902	149	101	250
1903	159	102	390
1904	177	87	264
1905	112	97	209
1906	70	103	173

На издржавање мушких учитељских школа у утрошено је

у години	алексиначке	јагодинске	обе
1902	44.711·65	77.750·94	122.462·59
1903	38.106·60	75.063·35	113.169·95
1904	56.534·74	85.047·87	141.582·61
1905	44.555·13	64.834·62	109.389·75
1906	39.272·52	86.925·83	126.198·35

Према овоме, просечни издатак износио је на једнога ученика учитељске школе

у години	алексиначке	јагодинске	обе
1902	300·08	769·81	489·85
1903	239·66	735·92	433·60
1904	319·41	977·56	536·30
1905	397·81	668·40	523·40
1906	561·07	843·94	729·47

Б. Женске учитељске школе

Женске учитељске школе: једна у Београду, друга у Крагујевцу нису имале у почетку својих наставника, већ су и управитељи и наставници у њима били управитељи и наставници виших женских школа.

У почетку школске године имале су ученица женске учитељске школе

у години	београдска	крагујевачка	обе
1902	104	—	104
1903	130	—	130

www.uniliv.rs	години	београдска	крагујевачка	обе
	1904	140	55	195
	1905	146	59	205
	1906	141	72	213

На крају школске године имале су ученица женске учитељске школе

у години	београдска	крагујевачка	обе
1902	99	—	99
1903	129	—	129
1904	136	49	185
1905	141	56	197
1906	137	71	208

Женске учитељске школе издржавале се из буџета одређеног на више женске школе, те ћемо при прегледу података о вишим женским школама узети у рачун и ученице учитељских школа, и просечни издатак на једну ученицу виших женских школа биће, у исто време, издатак и на ученицу женских учитељских школа.

4. Трговачка Академија

Ова је школа имала

у години	наставника
1902	16
1903	17
1904	17
1905	16
1906	16

Трговачка Академија имала је ђака

у години	у почетку	на крају
	школске године	
1902	160	150
1903	143	136
1904	139	135
1905	142	136
1906	145	138

На издржавање ове школе утрошено је

у години	динара
1902	42.309·31
1903	39.925·00
1904	37.754·00
1905	39.030·00
1906	40.910·00

WWW.UNILIB.RS

Просечни издатак на једнога ђака Трговачке Академије износио је

у години	динара
1902	282·06
1903	293·57
1904	279·66
1905	286·99
1906	296·45

5. Ратарска Школа

Ратарска Школа имала је наставника — рачунајући у наставнике све који су имали часове предавања —

у години	наставника
1902	6
1903	7
1904	5
1905	8
1906	12

Имала је ђака

у години	у почетку на крају	
	школске године	
1902	116	103
1903	101	76
1904	103	84
1905	77	73
1906	80	76

На издржавање ове школе утрошено је

у години	динара
1902	56.077·23
1903	63.936·32
1904	60.264·51
1905	58.371·96
1906	56.674·41

Просечни издатак на једнога ученика Ратарске Школе износио је

у години	динара
1902	544·44
1903	828·11
1904	717·43
1905	799·62
1906	785·19

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

6. Винодељско-Воћарска Школа

Ова школа имала је

<i>у години</i>	<i>наставника</i>
1902	4
1903	4
1904	6
1905	6
1906	6

Бака је било

<i>у години</i>	<i>у почетку</i>	<i>на крају</i>
	<i>школске</i>	<i>године</i>
1902	128	104
1903	86	73
1904	70	63
1905	71	63
1906	66	57

Издатак на издржавање ове школе износио је

<i>у години</i>	<i>динара</i>
1902	78.996·30
1903	57.496·30
1904	53.768·28
1905	57.229·52
1906	63.604·27

Просечни издатак на једнога ђака Винодељско-Воћарске Школе износио је

<i>у години</i>	<i>динара</i>
1902	759·58
1903	787·62
1904	853·46
1905	908·40
1906	1115·86

7. Средње школе

Средњих школа (гимназија) државних, рачунајући и женску гимназију у Београду, било је

<i>у години</i>	<i>гимназија</i>	<i>наставника</i>
1902	11	294
1903	18	307
1904	18	317
1905	18	315
1906	20	357

www.uniliv.rs

Бака је било

у години	у почетку на крају	
	школске	године
1902	3.936	3.537
1903	5.447	4.624
1904	5.398	4.647
1905	5.750	4.924
1906	5.761	5.154

На издржавање средњих школа утрошено је

у години	укупно	на 1 бака
1902	883.396·74	249·76
1903	1,045.273·79	226·05
1904	1,079.824·00	232·00
1905	1,171.695·61	237·96
1906	1,272.971·54	246·99

8. Више женске школе

Више женске школе имале су наставника

у години	београдска	крагујевачка	шабачка	све
1902	41	15	—	56
1903	45	16	—	61
1904	40	17	—	57
1905	47	18	12	77
1906	44	17	13	74

У почетку школске године било је ученица у вишим женским школама

године	београдској	крагујевачкој	шабачкој	у свима
1902	481	133	—	614
1903	592	153	—	745
1904	616	111	—	727
1905	735	148	84	967
1906	776	171	101	1.048

На крају школске године било је ученица у вишим женским школама

године	београдској	крагујевачкој	шабачкој	у свима
1902	461	124	—	585
1903	572	145	—	717
1904	590	106	—	695
1905	698	136	75	909
1906	716	157	90	963

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

На издржавање виших женских школа утрошено је

године	београдске	крагујевачке	шабачке	у опште
1902 . . .	94.278·45	35.666·87	—	129.945·32
1903 . . .	108.641·27	35.595·37	—	144.236·64
1904 . . .	107.903·80	38.866·61	—	146.770·41
1905 . . .	114.070·54	45.362·66	10.429·28	169.862·48
1906 . . .	132.917·41	45.819·49	15.763·45	194.500·35

Просечни издатак на једну ученицу износио је вишим женским школама

године	београдској	крагујевачкој	шабачкој	у опште
1902 . . .	137·83	287·64	—	189·98
1903 . . .	230·17	245·49	—	200·75
1904 . . .	182·89	366·67	—	166·60
1905 . . .	135·88	232·66	139·06	186·87
1906 . . .	148·44	200·09	175·15	160·22

9. Народне школе

А. Грађанске школе

Грађанских школа било је

у години	школа	наставника
1902	17	62
1903	8	34
1904	5	26

У грађанским школама било је ђака

у години	у почетку	на крају
	школске	године
1902	1.068	767
1903	584	414
1904	379	291

Издатак на издржавање ових школе износио је

у години	укупно	на 1 ђака
1902	172.230·02	224·55
1903	95.820·00	231·45
1904	67.760·00	233·00

Б. Девојачке школе

Девојачких школа било је

у години	школа	наставника
1902	8	37
1903	6	25
1904	6	25

Ученица у девојачким школама било је

у години	у почетку	на крају
	школске године	
1902	341	275
1903	244	212
1904	265	216

Утрошено је на издржавање ових школа динара

у години	свега	на 1 ученицу
1902	54.290-95	197-42
1903	35.750-00	168-63
1904	35.350-00	164-00

В. Основне школе

Основних школа било је

у години	мушких	женских	градских	сеоских	у оште
1902	976	166	169	973	1.142
1903	957	165	167	955	1.122
1904	1.096	171	169	1.098	1.267
1905	1.064	172	172	1.064	1.236
1906	1.068	175	175	1.068	1.243

Наставника је било

у години	учитеља	учитељица	свега
1902	1.185	858	2.043
1903	1.271	864	2.135
1904	1.364	855	2.219
1905	1.385	901	2.286
1906	1.432	907	2.339

У свима основним школама било је ђака у почетку школске

године	ученика	ученица	ђака
1902	87.363	22.849	110.212
1903	85.855	25.809	111.664
1904	95.265	27.013	122.278
1905	99.113	28.451	127.564
1906	101.155	28.205	129.360

На крају школске године било је ђака, и то

у години	ученика	ученица	ђака
1902	77.541	18.897	96.438
1903	78.420	21.560	99.980
1904	85.365	22.105	107.470
1905	87.185	22.669	109.854
1906	88.700	23.002	111.702

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

На издржавање основних школа утрошено је из државне благајнице и од општина укупно

године	динара
1902	3,720.231
1903	3,860.066
1904	3,902.456
1905	4,225.616
1906	4,577.110

Према овоме, просечни издатак на издржавање једнога ђака основних школа износио је

године	динара
1902	38.58
1903	38.61
1904	36.31
1905	38.47
1906	40.98

Ако поредимо овај издатак на издржавање основних школа с бројем становника, налазимо, да од овога издатка пада просечно на једног становника

у години	динара
1902 ¹	1.49
1903 ¹	1.55
1904 ¹	1.57
1905 ²	1.57
1906 ²	1.70

З. Р. П.

¹ Према попису од 31 децембра 1900 год.
² Према попису од 31 децембра 1905 год.

Б Е Л Е Ш К Е

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Његово Величанство Краљ Србије Петар I благоволео је о својој слави 30 новембра 1907 године оденути зимским капутима 25 сиромашних ђака тополске основне школе.

Г. Стратимир Лазаревић, порезник из Куршумлије, изволео је поклонити књижици основи школе рачанске дванаест комада одабраних књига издање Српске Књижевне Задруге.

Маја месеца тек године четрдесет ученика-ца корбовске основне школе (у срезу кључком), са својим наставником процутовали су један део наше отаџбине и упознали се са престоницом. Ово су цтовање потпомогли: Управа Српског Бродарског Друштва издатом повластицом за бесплатну возњу на лађи од Кладова до Београда; *г. Велизар Цветковић* заст. парне пиваре *г. Ђ. Вајферта* — из Пожаревца са 20 динара; *г. Светозар Воторић* хотелијер из Београда — са 20 динара; *г. Ђорђе Поповић* свештеник грабовачки (срез кључки) — са 10 динара; и ученици-це осн. школе на дунавском крају — са 10 динара.

Г. Михаило П. Васиљевић, ср. писар и *г-ђа Милева М. Васиљевићка*, учитељица, из Крупња, за спомен свога сина Драгомира, који је преминуо, послали су овој школи три комада књиге „Народна читанка“: један комад за књижицу, а два за одличне ученике.

Г. Светозар Д. Лазаревић, трг. из Аранђеловца, на дан полугодишњег помена уписао је своју рано-преминулу сусругу Томанију са улогом од сто динара у злату за члана добротвора фонда сиротних ученика школе наталиначке.

Управе школске и овим путем изјављују именованима своју топлу захвалност.

„Просветни Гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство просвете и црквених послова у Београду). Они се, на захтев писаца, враћају.
